

STÁTNY ÚSTAV PAMIATKOVEJ STAROSTLIVOSTI BRATISLAVA

T 109

MPR-ŽILINA

ASADY PAMIATKOVEJ STAROSTLIVOSTI

1988

Štátny ústav pamiatkovej starostlivosti, Bratislava

~~339~~

ZÁSADY PAMIATKOVEJ STAROSTLIVOSTI PRE MESTSKÚ
PAMIATKOVÚ REZERVÁCIU Ž I L I N A

Spracovali: Ing. arch. Jara Lalková
Ing. arch. Viera Dvořáková
prom. hist. Štefánia Tóthová

Bratislava, január 1988

OBSAH

	str.
1. ÚVOD	4
2. HISTORICKÝ A URBANISTICKÝ VÝVOJ MESTA ŽILINY. . .	5
3. HODNOTY HISTORICKÉHO JADRA ŽILINY A ZDŮVODNENIE ICH OCHRANY	19
3.1. Pôdorysná schéma a štruktúra historického jadra a jej urbanistické väzby	20
3.2. Silueta hitorického jadra a jeho krajinár- ské zázemie.	21
3.3. Systém opevnenia	22
3.4. Architektonické hodnoty objektov v historic- kom jadre a jeho ochrannom pásme	23
3.5. Mestská zeleň.	24
3.6. Archeologické nálezy a náleziská	25
4. ÚZEMNÉ VYMEDZENIE MPR	27
4.1. Hranice MPR	27
5. ÚZEMNÉ VYMEDZENIE OCHRANNÉHO PÁSMU MPR	28
5.1. Hranica ochranného pásma MPR	28
6. ZÁSADY PAMIATKOVEJ STAROSTLIVOSTI NA ÚZEMÍ MPR A V JEJ OCHRANNOM PÁSME	29
6.1. Východiskové materiály pre spracovanie zásad pamiatkovej starostlivosti	29
6.2. Hlavné zásady urbanisticko-architektonického riešenia priestorov MPR a jej ochranného pás- ma	31

	str.
6.3. Zásady pamiatkovej starostlivosti pre MPR	33
6.3.1. Podmienky pre stavebnú a hospodársku činnosť v MPR	38
6.3.2. Zásady diferencovaného prístupu k objek- tom v MPR	39
6.3.3. Kritériá a formy novej výstavby v MPR... .	49
6.3.4. Stanovenie podmienok zástavby na rezerv- ných plochách	50
6.3.5. Zásady funkčného využitia územia MPR	58
6.3.6. Parcelácia a uličné čiary	67
6.3.7. Riešenie fasád a parterov.	68
6.3.8. Riešenie striech	70
6.3.9. Riešenie priestorov a ulíc	75
6.3.10. Malá architektúra.	76
6.3.11. Osvetlenie	78
6.3.12. Materiály	79
6.3.13. Zeleň	80
6.3.14. Technické zariadenia	82
6.3.15. Technická infraštruktúra	83
6.3.16. Názvy ulíc a námestí	83
6.3.17. Archeologický výskum a nálezy	84
6.3.18. Prezentácia pamiatkového fondu v MPR	86
6.3.19. Zabezpečenie regenerácie MPR	87

	str.
6. 4. Zásady pamiatkovej starostlivosti v ochrannom pásme MPR	90
6.4.1. Podmienky pre stavebnú a hospodársku činnosť v ochrannom pásme MPR.	91
7. ZÁVER	93

PRÍLOHY TEXTOVÉ

Zoznam objektov v MPR zapísaných v ÚZ kultúrnych pamiatok	95
Zoznam objektov navrhovaných na zápis do ÚZ kultúrnych pamiatok prerokovaných a schválených R-ONV v decembri 87	97
Zoznam objektov v ochrannom pásme zapísaných v ÚZ kultúrnych pamiatok	98
Zoznam objektov navrhnutých na zápis	99
Zoznam objektov vyžadujúcich úpravu	100
Zoznam objektov dotvárajúcich prostredie rezervácie	100
Zoznam použitej literatúry	101
Zoznam fotografií	102
Mapka ohraničenia MPR, názvy ulíc a čísla popis	26 A 4

PRÍLOHY GRAFICKÉ

Zásady pamiatkovej starostlivosti

PRÍLOHY FOTOGRAFICKÉ

Viď zoznam fotografií - 1 - 100

1. ÚVOD

Uznesením Vlády SSR č. 194/1987 z 11. 9. 87 o vyhlásení MPR v Trenčíne, Trnave a Žiline spolu s opatreniami prijatými na ich záchranu, obnovu a vhodné využívanie bolo nutné vypracovať

Aktualizáciu zásad pamiatkovej starostlivosti pre MPR Žilina na základe zmenenej formy ochrany historického jadra v zmysle Zákona 27/87 SNR o štátnej pamiatkovej starostlivosti Zb. zo dňa 9. apríla 1987.

Aktualizácia vyplýva i z konkrétnej požiadavky Ss KNV odboru ÚP č.j. ÚP 405/87/Mich. z 18. 6. 1987 z dôvodov zásadných zmien požiadaviek na ďalší územný rozvoj mesta vyplývajúcich z Uznesenia Vlády SSR č. 254/86 z 31. 10. 86.

Úloha bola spracovaná na základe plánu úloh ŠÚPS na rok 1988 pod číslom 2. 25. b.

2. HISTORICKÝ A URBANISTICKÝ VÝVOJ MESTA ŽILINY

Žilinská kotlina, na ktorej severozápadnom okraji sa nachádza mesto Žilina leží na terasách štvrtohorných riečnych štrkových nánosov /s pokrovom úrodných spraší a sprašových hlín/ a na nivách Váhu, Rajčianky a Trňovky. Obklopená Strážovskými vrchmi /západ/, Malou Fatrou /juh a východ/ a Kysuckými vrchmi /sever/, bola od praveku najintenzívnejšie osídlenou oblasťou severozápadného Slovenska.

20.000 r. pred n. l. - prvé sídlisko zo starej doby kamennej; pochádza z obdobia poslednej doby ľadovej - Würm 3 a zistilo sa v priestore dnešnej Žiliny - Závodie - Zápotočie.

3.300 - 3.000 r. pred n. l. - sporadické sídliská, resp. sídliskové nálezy vyvinutej lengyelskej kultúry z konca neolitu a počiatku eneolitu v oblasti Žilinskej kotliny /Súľov - Šarkanica diera, Divina, Brečno/.

2.500 - 2.300 r. pred n. l. - ojedinelé nálezy medenej industrie v Žilinskej kotline /Strečno, Ďurčina/, patriace pravdepodobne do okruhu kultúry s kanelovanou keramikou.

1.300 - 700 r. pred n. l. - zaznamenávame na severozápadnom Slovensku husté osídlenie ľuďmi lužickej kultúry /odzrkadľujúce sa na rozsiahlych popelnicových pohrebníkoch, pretrvávajúcích od strednej, cez mladšiu až do neskorej doby bronzovej/. Predpokladané hospodársko-politické, vojenské a kultúrne centrum v

rámci Žilinskej kotliny - hradisko v Dívínke - Veľký vrch. Žilina - pohrebisko pri evanjelickom kostole; depot bronzových šperkov - Hviezdoslavova ulica; sídliská - Šefranica, Hôrky, Studničky, Frambor, Bánová.

700 - 600 r. pred n. l. - pretrvávajúce staršieho osídlenia v dobe halštatskej - kultúra severných /lužických/ popolnicových polí - Žilina - Závodie.

2. stor. pred. n. l. - 2. stor. n. l. - pod vplyvom keltskej civilizácie sa od konca strednej doby laténskej mení charakter materiálnej kultúry. Severné Slovensko je v neskorej dobe laténskej a na počiatku staršej doby rímskej intenzívne osídlené ľudom púchovskej kultúry /polyetnického zloženia/. Mnohé sídliská a hradiská začiatkom 1. stor. n. l. násilne zanikajú /pravdepodobne v dôsledku nájazdov germánskych kmeňov/, Žilinská kotlina však zostáva naďalej jednou z kľúčových oblastí púchovskej kultúry.

Náleziská na území Žiliny - terasa Šefranica /roh ulíc Murgašová a Žižková, Frambor, Bánová, Strážov - terasa Tomanová a útočištné hradisko v Závodí - poloha Hradisko.

5. - 6. stor. n. l. - osídľovanie Žiliny a okolia prvými slovanskými kmeňmi - sídliskový objekt zo v'rasnoslovan-ského obdobia v polohe Frambor.

9. stor. - na území Žiliny, popri starých obchodných cestách v údolí Váhu, Rajčianky a Kysuce existujú veľkomoravské osady /Frambor, Bôrik - pri letnom kine/, biri-

tuálny mohylník /Bánová/. Dominantné postavenie kraja nadobúda opäť hradisko v Divinke - Veľký vrch, ktoré možno považovať za súčasť hradnej sústavy Veľkomoravskej ríše /zaniká začiatkom 10. storočia/.

10. - 11. stor. - pokračovanie slovanského osídlenia na polohách poblíž predchádzajúcich veľkomoravských sídlisk v veľkomoravskom období, resp. v dobách včleňovania územia Slovenska do vznikajúceho Uhorského štátu. Lokality - Šefranica, pri Meniarni, Závodie - Pod Stožkou, Bánová - Stráž. Napriek torzovitosti veľkomoravského, t. j. včasnostredovekého a nadväzného stredovekého osídlenia predpokladáme na území Žiliny popri menších sídliskových jednotkách osadu centrálného charakteru. Väčšiu slovanskú osadu, ktorá predchádzala meskoršie stredoveké mesto /založené koncom 13. storočia domácim obyvateľstvom a nemeckými kolonistami/ situujeme predbežne na základe konfigurácie terénu a fragmentárnych archeologických dokladov do priestoru Šefranice /kde rýchla výstavba bytoviek v 50. rokoch neumožnila uskutočniť ani záchranné výskumy, nieto zisťovacie, prípadne komplexné/.

R. 1208 - sa prvý krát uvádza listinné územie Žiliny - terra de Selinan - pravdepodobne kráľovský majetok, hraničiaci na juhu s Hričovom, majetkom nitrianskeho biskupa. Z informatívneho popisu hraníc vyplýva, že chotár starej Žiliny sa rozprestieral aj na ľavom brehu

riečky Žilinky /od 19. storočia Rajčianky/ a pravdepodobne zaberá aj časť území Závodia, Hôrky a Strážov - od 14. storočia samostatných obcí.

Pred r. 1235 - Žilina majetkom Michala, Abovho syna /predka Balassovcov/ - spolu s Tepličkou a Varínom patrila varínskemu, neskôr starohradskému panstvu.

Z r. 1240 - 1250 - pochádza jedna z najstarších architektonických pamiatok Žiliny. Kostol sv. Štefana-kráľa v Závodí /chotárna časť Žiliny, tzv. Rudiny, dnes Hliny/ udáva síce polohu jednej z viacerých osád, nachádzajúcich sa na území dnešnej Žiliny, ťažko ho však, vzhľadom na jeho polohu za vodou považovať za centrum žilinského chotára, t. j. starej Žiliny.

V tom istom období bol vybudovaný pri dôležitej obchodnej ceste na sútoku Kysuce a Váhu vodný hrad v Budatíne, z ktorého sa zachovala dodnes veža kruhového pôdorysu a valcového tvaru.

R. 1267 - sa v listine spomína usadlosť Žilina - possessio Syl-na.

Okolo r. 1270 - bol držiteľom Žiliny Detrikov vnuk /zvolenský župan Biter, syn Mikov/, ktorému od r. 1278 patrilo aj hričovské hradné panstvo. V listine z tohoto obdobia, ktorá je vlastne poslednou písomnou správou o starej Žiline, sa komes Biter sťažuje na komesa Štefana /syna Martinovho/, že tento na veľkonočný pondelok so svojimi služobníkmi /Gud a Tomáš boli zo Svätého Kríža/ násilne vtrhli do Žiliny, zničili ju, spôsobili škodu 500 hrivien a zavraždili jej dvoch obyvateľov;

písomné doklady uvádzajú jednoznačne úplné spustošenie starej Žiliny.

Po r. 1270 - významné postavenie Žiliny, vyplývajúce predovšetkým z jej polohy pri križovatke viacerých obchodných ciest /považská, rajecká, sliezska/ viedlo podľa všetkého k vzniku hradu, ktorého počiatky a lokalizácia /rovnako i rozsah/ sú nejasné.

Výstavba hradu sa pripisuje potomkom Detrika - Žilina ležala v strede ich majetkov, rozprestierajúcich sa v údolí Kysuce a od Varína po Vadičov.

Všeobecne sa predpokladá, že hrad stál v blízkosti dnešného farského kostola - pôvodne jednolodovej stavby spreď roku 1300 s polkruhovou apsidou a vežou na západnej strane.

Je otázne, či osídlenie podhradia rozšírili obyvatelia zničenej žilinskej osady, resp. či práve táto tragická skutočnosť nebola impulzom k výstavbe bezpečného panského sídla - hradu.

Druhá polovica 13. storočia - stúpa frekvencovanosť obchodných ciest; jedinou priamou diaľkovou cestou zo Sliezska do Uhorska prenikajú sem kupci a neskôr i osadníci; Nemecká forma názvu Žiliny - Sillein vznikla najneskôr okolo roku 1300.

R. 1297 - sa Žilina ešte uvádza ako dedina - villa Zilna; s najväčšou pravdepodobnosťou však už v tejto dobe bola exponovaným strediskom väčšieho majetkového komplexu a hospodárskeho centra regiónu s predpokladmi pre priaznivý rozvoj tovarovo - peňažný výmenných vzťahov, t.j.

centrum mestského významu s osobitnými právnymi a hospodárskymi výsadami. Uvedený predpoklad dokladá kruhopis "Pečate mešťanov zo Žiliny" /z r. 1397/, vyskytujúci sa iba na starších typoch pečatí /od 14. storočia sa používa forma: Pečať mesta/.

Posledná tretina 13. storočia - Žilina kráľovské mesto - pečať s erbom dvojramenného kríža, prevzatého z erbu uhorského kráľovstva z obdobia Arpádovcov.

Súčasne s utvorením mestskej komunity /za účasti domáceho - slovanského obyvateľstva a prisťahovaných sliezskych - tešínskych osadníkov/ vzniká pri "novom" sídliskovom priestore starej Žiliny plánovite založené mestské sídlisko s veľkým štvorcovým námestím, ohraničeným piatimi uličkami, z ktorého vychádza deväť uličiek. Mesto sa od počiatku riadilo súborom právnych zvyklostí a predpisov, prevzatých zo sliezkeho Tešína /flámske právo/, tzv. žilínskym právom.

R. 1302 - 1321 - uhorský kráľ Václav - Ladislav daroval Matúšovi Čákovi Trenčianskému stolice: nitriansku a trenčiansku, vrátane Žiliny a ostatných kráľovských majetkov.

Pred r. 1312 - dostala Žilina mestské výsady, ktorými sa od uvedeného roku majú riadiť Kolarovce.

R. 1318 - doložená existencia hradu a podhradia - spomína sa Matúšov kastelán hradu - Ján.

R. 1321 - kráľ Karol Róbert potvrdzuje staršie práva: mílové /zákaz bývania a vykonávania živností mimožilínskym remeselníkom v okruhu 1 míle/ a trhu; udeľuje právo

rybolovu, trvale a úplne oslobodzuje od mýta /buda-
tínskeho, jačatínskeho - Kysucké Nové Mesto, strečnian-
skeho a trenčianskeho/ mesto /civitas/ a jeho obyvateľov
/hostov - hospitēs/ - nie dedičných richtárov.

- Žilina naďalej kráľovský majetok - pri vracaní ma-
jetkov potomkom komesa Bitera /zabraných predtým Matú-
šom Čákom/ sa Žilina nespomína;

- uvádza sa Budatín v súvislosti s vyberaním mýta.

R. 1325 - popri prvom známom dedičnom richtárovi - Jánovi Pe-
zoldovi sa ako spoludržiteľia richtárstva uvádzajú je-
ho bratia Peter a Filip;

- v rámci kráľovskej žilinskej tridsiackovej stanice
sa vyberanie mýta presúva do Kysuckého Nového Mesta;

- do držby dedičného žilinského richtára - Krásno
nad Kysucou.

R. 1332 - žilinský dekan vyplatil za žilinskú faru pápežský
desiatok vo výške 23 grošov /Teplička - 7 grošov,
Lietava a Hričov - po 6 grošov/ čo poukazuje na
skutočnosť, že Žilina bola v 1. pol. 14. storočia naj-
väčším a najbohatším sídelným miestom v hornej tren-
čianskej stolici.

R. 1337 - v držbe dedičného žilinského richtára Zliechov.

R. 1351 - dedičný richtár - mešťan Mikuláš, syn Petrika.

Okolo polovice 14. storočia - môžeme v Žiline pred-
pokladať 800 - 900 obyvateľov a 140 parciel /z toho
40 na námestí/.

- R. 1357 - Ľudovít Veľký vydáva právo výročného trhu /má sa konať do 15 dní po Božom Tele/; vyníma jarmočníkov s. pod právomocí hradných kastelánov a oslobodzuje ich od platenia mýt pri ceste na jarmok a návrate domov.
- R. 1367 - nový patent Ľudovíta Veľkého na podporu predchádzajúcich slobôd, zákonov a obyčajov.
- R. 1369 - Ľudovít I. zakazuje používať žilinské právo.
- R. 1370 - pokusy o preorientovanie sa na krupinské právo /formálne/, t. j. zvýšenie právomoci mešťanov a mestskej rady /12 členov/ a zrušenie funkcie dedičného richtára.
- R. 1379 - Žilinčania sa zaväzujú riadiť krupinským právom.
- R. 1381 - privilegium Ľudovíta I. vydané pre žilinských Slovákov - Privilegium pro Slavis; zdôrazňuje paritnú voľbu prísazných /polovica Slovákov, polovica Nemcov/ - podľa starého zvyku a to napriek prevahe Slovákov v meste i okolí /provincia/;
- dohoda o spoločnej participácii na mlynských a mostných úžitkoch, uzavretá medzi mešťanmi a dedičným richtárom Mikulášom.
- R. 1383 - panovník podriadil mesto taverníkovi, ktorý mal strážiť výsady mešťanov.
- R. 1384 - listina kráľovnej Márie - definitívne rozhodnutie o používaní krupinského práva Žilinou; potvrdzuje privilegia Karola Róbrta a vypočítava práva a povinnosti Žiliny voči kráľovi - o.i. platiť vo dvoch ročných termínoch 200 zlatých kastelánovi lietavského hradu /z jeho súdnej právomoci boli však vyňatí/.

R. 1397 - začiatok hospodárskeho vzostupu mesta; kráľ Žigmund potvrdzuje mestu pôvodné výsady a oslobodzuje ho na 10 rokov od platenia pohraničného cla v celej krajine; - rozvoju obchodu prispelo nepochybne už prv vybudovanie, resp. predĺženie cesty z Košíc cez Spiš, Liptov, Turiec a Žilinu do Vratislavy v Sliezsku /na príkaz kráľa Ľudovíta I./.

- o žilinskom hrade sa hovorí ako o starom, ležiacom neďaleko mesta; spustnutý hrad dáva kráľ do správy a na opravu Sudivojovi.

V priebehu 14. storočia - vzniká kruhovitý pôdorys mesta s pravidelnou sieťou ulíc okolo centrálného štvorcového obostavaného námestia - rínku, ktorý sa zachoval v podstate dodnes.

Pravidelnosť pôdorysného rozvrhu uličných sietí je narušená areálom farského kostola /podľa mestských protokolov z r. 1400 s patrocíniom P. Márie/, t. j. gotickou stavbou vybudovanou pravdepodobne na starších základoch /Katastrálna mapa žilinského chotára z r. 1747 s pôdorysom mesta/.

Podľa zaužívaného stredovekého systému bolo mesto rozdelené na štvrte - bloky /námestie obývali najvýznamnejší meštania/. Všetky 4 strany námestia po delil lokátor do 10 úzkych, ale hlbokých parciel, na ktorých postupne vybuvovali domy zhruba rovnakej veľkosti /prevažne trojosové, trojpodlažné/, vytvárajúce svojim priečelím frontu domov.

Na pôdoryse žilinského námestia z konca 18. storočia sú v priestore tržišťa viditeľné studne, z ktorých umiestnením je tu možné uvažovať už od počiatočných fáz existencie mesta. Archeologický výskum v tesnej blízkosti súčasnej fontány na námestí odkryl časť pôdorysu nevelkého nepodpivničeného objektu z prelomu 13. - 14. storočia /s podlahou vyloženou doskami/, ktorého funkciu nie je možné zatiaľ určiť.

- V priestore námestia a v priľahlých častiach historického jadra sa z pôvodnej zástavby mesta zachovali iba gotické pivnice /resp. menšie úseky starších murív v ďalších podlažiach/, nachádzajúce sa na rozdiel od mladších objektov nad terénom v odlišných stavebných čiarach.

- Pôdorysy a dispozície suterénnych priestorov dovoľujú predpokladať pre obdobie zakladania mesta ešte určitú roztratenosť stavieb, resp. samostatne voľne stojace objekty; k ich prepojeniu dochádza až v neskorších obdobiach /15. a 16. storočie/.

- Archeologickým dozorom sledované zásahy všetkých druhov v historickom jadre mesta počas viacerých rokov nepriniesli stopy staršieho osídlenia ako z konca 13. resp. začiatku 14. storočia.

Koniec 14. storočia - stúpa počet obyvateľov mesta /1000-2000/, narastá jeho rozloha /vznik predmestí: Predmestie, Kálov/ a zvýrazňuje sa sociálne rozvrstvenie mešťanov /bohatý patriciát-obchodníci, lokátori; remeselníci a chudoba/.

- R. 1405 - kráľ Žigmund nariaďuje mestu vybudovať opevnenie.
- R. 1418 - mesto dostalo od Štibibora do dedičného prenájmu Strážov /chotár i obyvateľov/ - asi na zabezpečenie dreva /stavebného materiálu - opevnenie ?/.
- R. 1419 - uvádza sa dom patriaci mestskému advokátovi.
- R. 1431 - husití prvý raz dobyli a na krátko obsadili mesto.
- R. 1433 - 1434 - druhý pobyt husitov v Žiline - spôsobil zmeny v postavení nemeckého patriciátu a meštianstva, porušenie kontinuity - dočasný úpadok mesta.
- R. 1437 - listina kráľovnej Barbory - presadzovanie sa novej správy mesta - prikazuje kastelánom Strečna a Starého hradu neporušovať mýtné výsady Žilinčanov.
- R. 1438 - listina kráľa Alberta uvádza Žilinu ako oppidum; termín zaužívaný pre menej významné mestá-mestečká.
- Od r. 1441 - chýbajú v mestskej knihe nemecké a začínajú prevládať české zápisy so slovakizmami.
- R. 1454 - dohoda medzi Jánom Huňadim a Pongrácom zo Sv. Mikuláša; - uhorský kráľ Ladislav Pohrobok ponecháva Pongrácovi dedičné richtárstvo v Žiline; - bezprávne zabratý žilinský hrad žiada vrátiť.
- Druhá polovica 15. storočia - hospodársky a ekonomický rozvoj mesta - v listinách opäť civitas.
- Pre cechové organizácie - cechy až v 16. storočí.
- R. 1458 - kráľ Matej Korvín povoľuje výročný trh na Michala a oslobodzuje Žilinčanov na 2 roky od platenia pohraničného cla v celej krajine - rozvoj obchodu.
- R. 1462 a 1469 - kráľ potvrdzuje Žilinčanom v zmysle starých privilégíí oslobodenie od platenia mýt aj na novozriadených stanicích.

- R. 1473 - preklad magdeburského práva /krupinské/, používa-
ného nedôsledne od r. 1378, do češtiny - Žilinská kniha.
- R. 1474 - kráľ Matej uvážiac výdavky a námahu Žilinčanov pri
opevňovaní mesta, oslobodzuje ich na 3 roky od plate-
nia všetkých mimoriadných daní.
- Opevnenie mesta /nariadené už v r. 1405 Žigmundom/
sa nezachovalo. Z názvu ulíc: Dolný val, Horný val,
Na Priekope - možno usudzovať, že pozostávalo z valov
/navršenie zeminy, vyexploatovanej z priestoru budú-
cej priekopy/ obklopených vodnou priekopou - existujú-
cou ešte v 19. storočí. V hradbách boli situované dve
hlavné brány: Dolná - vyústenie ciest od Trenčína a
Jablunkovského priesmyku a Horná - od Strečna, Turca
a Liptova. Menšia bránka pre peších /po ktorej sa
zachoval miestny názov fortňa/ bola umiestnená v se-
verovýchodnom oblúku hradieb a viedla priamo k Váhu
prípadne špitálu, nachádzajúce sa za hradbami/.
- R. 1477 - spomína sa dom žilinského advokáta;
- R. 1479 a 1483 - Poliakovský dom /dediční richtári/.
15. storočie - Žilina jediným mestom v Uhorsku, kde existova-
la inštitúcia dedičného richtárstva.
- P. 1508 - kráľ Ľudovít II. daroval Strečno, Žilinu a Sučany
Jánovi Podmanickému, ktorý sa pokúšal zabráť aj ma-
jetky žilinského fojtstva.
- R. 1509 - spomína sa ďalší kamenný dom v meste;
- R. 1519 - richtár Mikuláš dáva pred Podmanickovcami, usilujú-
cimi o žilinskú richtu uzavrieť mestskú bránu
- Koniec 15. - začiatok 16. storočia - úpadok centrálnej moci
sa prenáša na mestá;

- R. 1520 - prv kráľovské majetky: Strečno a Žilina prechádzajú do vlastníctva Zápoľskovcov; Žilina-právne len zemepánske mesto zostáva i naďalej centrom severozápadného Slovenska.
- R. 1521 - požiar v meste - zničil veľa stavieb;
- R. 1526 - kráľ Ján Zápoľský dáva Žilinu Burianovi Svetlovlasému - pripisuje sa mu výstavba veže /prebudovanej neskôr na zvonicu/ pri farskom kostole. Z polohy objektu /bez výskumu/ možno iba predpokladať jeho starší pôvod v rámci hradného areálu.
- R. 1538 - zhoršenie hospodárskej situácie mesta - zníženie počtu daňových poplatníkov a obyvateľstva.
- R. 1544 - Žilina centrum protestantského hnutia v Uhorsku.
- R. 1548 - Rafael Podmanický opevňuje žilinský farský kostol - údajne ako kaštieľ.
- R. 1583 - Mikuláš Dersffy dáva opraviť spustnutý objekt kostola a vracia mu pôvodnú funkciu - zmena patrocínia na sv. Trojicu /cintorín okolo kostola sa likviduje v 18. storočí/.
- Koniec 16. stor. - začiatok 17. storočia - upevňovanie hospodárstva a stability mesta - budovanie vlastnej vojenskej domobrany; úprava starších domov v hist. jadre a výstavba nových - renesančných.
- R. 1610 - konanie synody ev. a. v. cirkvi.
- R. 1614 - spomína sa panský dom v meste.
- R. 1678 - 1679 - v meste povstalecké vojská Imricha Tökölyho, požiar a mor.
- R. 1685 - prichádzajú do mesta jezuiti.

- R. 1686 - mesto majetkom palatína Pavla Esterházyho;
počiatok rekatolizácie a úpadku mesta.
- R. 1689 - spomína sa v meste vínový dom.
- R. 1691 - jezuiti zakladajú gymnázium /v r. 1733 ho pre-
brali františkáni/.
- R. 1699 - likvidácia starej fary - kamenná stavba, v zadnej
časti kombinovaná s drevom.
- R. 1704 - príchod františkánov do mesta.
- R. 1712 - spomína sa v meste radný dom.
- R. 1723 - buduje sa františkánsky kostol a kláštor.
- R. 1744 - v meste sa uvádza panská kúria.
- R. 1744 a 1756 - požiare - podmieňujú stavebnú činnosť.
- R. 1750 - na dvoch parcelách námestia sa stavia jezuitský
kláštor a kostol /sirotársky/.
- R. 1813 - povodeň - zničila mestský špitál.
- R. 1831, 1845 a 1848 - cholera a požiare.
- Koniec 18. a prvá pol. 19. stor. - vrcholný úpadok mesta.
- Druhá pol. 19. stor. - pozvoľný vzostup mesta - úpravy
meštianskych domov a rozrastanie sa mesta za hradby;
- na mieste valov a priekop obytné domy.
- R. 1871 - stavba košicko-bohumínskej železnice.
- R. 1883 - stavba považskej železnice.
- R. 1886 - požiar ovplyvnil ďalšiu stavebnú činnosť v meste,
ťažisko výstavby sa však presúva do okrajových častí.
- Prvá pol. 20. stor. - skladba hist. jadra narúšaná solitérmi.
- Druhá pol. 20. stor. - likvidácia zástavby na okraji
mesta /Dolný val, Horný val, Na priekope/.

3. HODNOTY HISTORICKÉHO JADRA ŽILINY A ZDÔVODNENIE ICH OCHRANY

Hodnoty historického jadra Žiliny spočívajú v jeho neporušenej gotickej urbanistickej štruktúre, obohatenej o novšie kultúrne vrstvy s vysokými urbanistickými, architektonickými a umeleckými hodnotami. Je takmer zachovaný historický pôdorys jadra a jeho hmotová skladba. Na MPR bezprostredne nadväzujú novšie historické štvrte /ul. SNP, ul. Marxa-Engelsa i Sedláčkov park/ s výraznými urbanistickými a architektonickými hodnotami.

Výraznou charakteristikou mesta je takmer neporušená silueta historického jadra s dominantným postavením mestských veží a zástavbou situovanou na terénnom zlome nad pôvodným riečištom Váhu. Hmotová skladba objektov historického jadra je vyvážená so zachovanou identitou predovšetkým v priestoroch historického námestia. V pamiatkovej rezervácii je zachovaný veľký počet objektov, ktoré pre svoje hodnoty sú chránené ako kultúrne pamiatky zápisom v štátnom zozname. Na základe týchto hodnôt bolo historické jadro vyhlásené za MPR s cieľom zachovania historických a kultúrnych hodnôt lokality a zabezpečenie jeho cieľavedomej záchrany a ochrany, ako i zapojenia do funkcií mestského celku.

3. 1. Pôdorysná schéma a štruktúra historického jadra a jej urbanistickej väzby

Pôdorys historického jadra je nositeľom informácií o vzniku a vývoji mesta. Môžeme z neho vyčítať charakter založenia, vplyv terénneho reliéfu, jestvujúcej preddejinnej zástavby sídla, usporiadanie komunikačnej siete, situovanie významných budov a námestia.

K plánovitému založeniu mesta Žiliny dochádza paralelne s utvorením mestskej komunity za účasti nemeckých obsadníkov okolo r. 1300. Mesto vykazuje jasný pôdorysný rozvrh s námestím a dobre rozvinutou uličnou sieťou. K určitej nepravidelnosti dochádza iba pri dotyku s pôvodným predpokladaným areálom hradu, kde založenie muselo rešpektovať staršie danosti. Založenie mesta takmer na zelenej lúke zodpovedalo ideálnej predstave stredovekého človeka o meste. Pravidelný pôdorys okolo priestorného námestia umožnil uplatniť základnú funkciu obchodného mesta. Vytvoril priestor pre obchodovanie na rínku, ktorý obkolesil domami kupcov a umožnil remeselnú výrobu v okružných uliciach. Pôdorysná schéma historického jadra vzhľadom na jej priemyselný rozvrh až na malé výnimky /výstavba ŠBČS z 2. pol. 20. storočia/ sa zachovala neporušená. Čistota pôdorysu nebola narušená ani po rozpade hradieb /valov/, ale na ich miestach bola realizovaná nová zástavba zohľadňujúca pôvodný pôdorys /Dolný Val, Horný Val, Na priekope/.

Z hľadiska hodnotového ide o významný fenomén a podstatný prvok urbanistickej štruktúry, ktorý bol jedným z hlavných dôvodov pre vyhlásenie mestskej pamiatkovej rezervácie.

Z hľadiska širších vzťahov možno urbanistickú štruktúru historického jadra označiť za prelínajúce sa s okolitou neskoršou zástavbou. Ide predovšetkým o zástavbu z konca XIX. storočia - t. j. vytvorenie polyfunkčnej zóny s trasovaním k novovzniknutej železničnej doprave a z tohto hľadiska je potrebné ochranu rozšíriť i na tetno územný rozvoj mesta, ktorý v ZPS predstavuje ochranné pásmo MPR.

So zachovaným pôdorysom mesta a urbanistickou štruktúrou úzko súvisí aj hmotová skladba. Táto reprezentuje postupné dotváranie sídla a vyjadruje jeho funkčné väzby. Iz hľadiska hmotového je možné historické jadro charakterizovať ako nena-rušené.

3. 2. Silueta historického jadra a jeho krajinárske zázemie

Silueta historického jadra Žiliny je charakteristickou črtou mesta. Panoramatické pohľady na terénnu vyvýšeninu, na ktorej sa jadro nachádza, sú jednými z najpôsobivejších a najcharakteristickejších pre mesto. Z tohto dôvodu ZPS vyznačujú nevyhnutnosť zachovania historickej panorámy a siluety v charakteristických kužeľoch. Ide jednoznačne o zachovanie výškovej hladiny v MPR a určenie obmedzenia pri novej výstavbe v rámci

rezervných plôch, ale i o výškové a prěhladové obmedzenia v rámci ochranného pásma. Z hľadiska krajinárskeho zázemia ide o zachovanie pôsobivého pozadia pre MPR v rámci konfigurácie terénu a zalesnených pohorí - Fatransko-tatranskej oblasti.

3. 3. Systém opevnenia

Je pravdepodobné, že obrannú funkciu v počiatku mesta plnil hrad. Opevnenie vlastného mesta bolo nariadené až v roku 1405 kráľom Žigmundom. Pozostávala z hlinených valov s bránou /bránami²/ a priekopy napustenej vodou. Do dnešných čias sa nezachovali z hradieb žiadne zvyšky. O ich existencii svedčia len názvy ulíc - Dolný a Horný Val a Na Priekope a Na bráne. Poloha hradieb je zrejmá i z katastrálnej mapy žilinského chotára a vedút. O hradobnom systéme sa môžeme dozvedieť viac až po realizácii archeologického výskumu, ktorý je žiadúci predovšetkým v priestore areálu farského kostola.

3. 4. Architektonické hodnoty objektov v historickom jadre
a jeho **ochrannom** pásme

Súbor pamiatok historického jadra Žiliny predstavuje dobre zachované stredoveké sídlo najmä v celkovom urbanistickom výraze. Zachovala sa jeho pôvodná zástavba s malými úpravami v pôvodných proporčných a kompozičných vzťahoch a jeho novšia dostavba bola až na niekoľko výnimiek realizovaná v dobrých proporčných vzťahoch k okolitej historickej zástavbe. Ako kvalitnú architektúru môžeme hodnotiť i novšiu výstavbu, predovšetkým v koridore prístupu k železničnej stanici /ul. SNP, Marxa-Engelsa/, ktorá je súčasťou identity mesta a z tohto dôvodu je ju potrebné chrániť. V súčasnosti je realizovaný v priestore historického jadra systematický pamiatkový výskum, ktorý odкрýva čoraz viac pozoruhodností a hodnôt a objasňuje vývin jednotlivých objektov. Na základe zhodnotenia súčasného poznania boli objekty zapísané do štátneho zoznamu kultúrnych pamiatok, resp. navrhnuté na zápis. Historické jadro popri svojich dominantných architektúrach /sagrálne stavby/ je súborom kvalitných svetských stavieb reprezentovaných meštianskym polyfunkčným domom, ktorý prešiel celou škálou stavebných premien od svojho gotického založenia po konečnú úpravu reprezentovanú súčasným výrazom z konca XIX. , resp. začiatku XX. storočia. V hmotovej skladbe predovšetkým v hlavných priestoroch zachováva pôvodnú gotickú parceláciu a štruktúru zástavby. V rozsahu celého námestia sa dochovali arkádové laubne charakterizujúce pre renesančnú prestavbu mesta, ktoré vytvárajú

žilinské špecifikum a neopakovateľnú atmosféru prostredia. Popri zachovanej štruktúre historického námestia boli realizované ďalšie pozoruhodné objekty z neskoršieho obdobia /klasicizmus, pseudoslohy, secesia i moderna/ na vonkajšom obvode historického jadra, ktoré svojím merítkom a zástavbou vytvárajú spolu s historickým jadrom vyvážený súbor reprezentujúci premeny a život mesta. Tieto objekty dotvárajú prostredie historického jadra, a preto je potrebné historické jadro v čo najväčšej miere zachovať ako celok. Bez zachovania kompaktnosti zástavby a všetkých jej zložiek nie je možné hovoriť o plnohodnotnej prezentácii MPR.

3. 5. Mestská zeleň

Zeleň v historickej zástavbe MPR je pomerne málo zastúpená. Vyplýva to z prehustenia zástavby i na pôvodne nezastavaných vnútroblokových plochách. Výraznejšie je zastúpená po obvode okolo prstenca bývalých hradieb. Druhovo však ide o rôznorodú zeleň nevyžadujúcu si špeciálnu ochranu. Pomerne veľké zastúpenie má zeleň na ploche historického námestia, no i tu môžeme hovoriť o nevyhovujúcej a rôznorodej skladbe. Popri solitérach /lípy, smrek, brezy, čerešne/, sú to rôzne záhony trvaliek a skaliek netypické pre dané prostredie. Z jestvujúcich solitérov je žiadúce prehodnotiť vzrastlé lípy, ktoré zabezpečujú pohodu prostredia a vzhľadom na ich vek ako i vhodný druh je žiadúce ich zachovať. Ostatná zeleň námestia

by mala byť vylúčená a nahradená novou úpravou zodpovedajúcou funkčnému využitiu a spoločenskému postaveniu námestia.

3. 6. Archeologické nálezy a náleziská

Archeologické náleziská - lokality predstavujú v rámci nášho kultúrneho dedičstva jedinečné doklady niekdajších civilizácií, kultúr a života našich predkov.

Špecifická poloha archeologických nálezísk vo fonde kultúrnych pamiatok si vyžaduje osobitné prístupy pamiatkovej starostlivosti, ktoré treba rešpektovať ešte pred ich odkryvom spod zeme.

Najvýznamnejšie archeologické náleziská na území mesta, ktoré sú zapísané v Jstrednom zozname kultúrnych pamiatok, sa nachádzajú v jeho okrajových častiach a predstavujú súčasť krajinárskych dominánt.

1. Žilina - Bánová; poloha - les Dúbrava
slovanský mohylník - č. z. 2138 - pamiatka II. kategórie.
2. Žilina - Zástranie; poloha Veľký Straník
výšinné hradisko z doby bronzovej - č. z. 2147 - pamiatka II. kategórie.
3. Žilina - Závodie; poloha Hradisko
hradisko z doby halštatskej - č. z. 2148 - pamiatka II. kategórie

Uvedeným náleziskám, preskúmaným iba čiastočne, je potrebné venovať zvýšenú pozornosť i z hľadiska reálnych predpokladov nárastu ich hodnoty po realizácii doplnujúcich výskumov

/kultivácia pôd, hlboké orby, režim lesného hospodárstva/.

Kultúrno-spoločenské využitie, vzhľadom na relatívne ohra-
ničený stupeň dochovania predmetných kultúrnych pamiatok sa
tak presúva do ideovej oblasti, ako významného politicko-vý-
chovného prostriedku, dokladajúceho vývoj spoločnosti.

Evidované archeologické nálezy a náleziská zachytené na
území mesta záchrannými výskumami, vyvolanými stavebnou činnos-
ťou, resp. ďalšími zásahmi pod terén, nevytvárajú dosiaľ ohra-
ničené celky. V záujme ich skompletizovania, rozšírenia nášho
poznania a zachytenie maximálne optimálneho obrazu vývoja spo-
ločnosti daného regiónu je žiadúce predstihovými výskumami po-
stihnúť rozsah, intenzitu a prínos jednotlivých sídelných celkov.

1. Pohrebisko lužickej kultúry - pri evanjelickom kostole
2. Sídliská ľudu lužickej kultúry - Šefranica, Frambor, Hôrky,
Studničky, Bánová.
3. Sídliská ľudu púchovskej kultúry - Šefranica, Frambor.
4. Sídliská zo včasnოსlovanského obdobia - Frambor.
5. Slovanské sídliská z veľkomoravského obdobia - Frambor,
Bôrik pri letnom kine.
6. Slovanské sídliská z po veľkomoravského obdobia - Šefranica,
pri Meniarni, Závodie.
7. Vymedzenie polohy a prieskum predlokačnej osady, hradu a
podhradskej osady - historické jadro, hranice MPR, resp.
hranice ochranného pásma.
8. Doloženie stavebného vývoja mesta - námestie s príslahlými
uličkami.
9. Preskúmať problematiku stavebných konštrukcií opevnenia mesta.

Vzhľadom na možnosti výskytu nových archeologických nále-
zisk pri činnostiach súvisiacich s prácami zemného charakteru
/t.j. i stavebných/ je nevyhnutné priebežne zabezpečovať ich
záchranu, prípadne archeologický výskum.

4. ÚZEMNÉ VYMEDZENIE MPR

Mestská pamiatková rezervácia bola územne vymedzená na základe vyššie uvádzaných hodnôt tak, aby zahŕňala celé pôvodné historické jadro včítane územia jeho bývalých hradieb, priekop a terénneho zlomu terasy. MPR tvorí ucelený súbor stavieb, ktorý prekrúčením dotykových komunikácií voľne prechádza do jeho ochranného pásma.

4. 1. Hranice MPR

Územie rezervácie má takmer kruhový pôdorys, ktorý je vymedzený smerom južným, ulicou Červenej armády, ulicou Maršála Koneva, na západe ul. Kuzmányho, zo severu ul. Marxa-Engelsa a východne námestím Slovenského národného povstania a Pivovarskou ulicou.

Územie pamiatkovej rezervácie je vyznačené na mapovom podklade ZPS v súlade s návrhom na vyhlásenie MPR schváleným vládou SSR.

5. ÚZENNÉ VYMEDZENIE OCHRANNÉHO PÁSMA MPR

Do ochranného pásma boli začlenené príslušné priestory MPR, ktoré z hľadiska urbanistického rozvoja mesta predstavujú kompaktnú mestskú zástavbu, identickú pre mesto Žilina s výraznými urbanistickými a architektonickými kvalitami. Narušením tejto zástavby, resp. jej likvidáciou by bolo mesto ochudobnené o výrazný ^{doklad} svojho kontinuálneho vývoja. Z hľadiska kompozičného a výškového usporiadania požadovaná dotvárajúca /modernizačná/ regenerácia nesmie v diaľkových pohľadoch a najmä vo významných pohľadových koridoroch rušivo ovplyvňovať siluetu a panorámu MPR.

5. 1. Hranice ochranného pásma

Územie ochranného pásma je vymedzené na severnej strane ulicami Šafárikovou, Šmeralovou, Olomouckou, na severozápade ul. Marxa-Engelsa, ul. Murgašovou, na západe Veľkou Okružnou, ktorá prechádza aj smerom južným, na juhovýchode ul. 1. mája a ul. 28. októbra, na východe Zápotockého ulicou a na severovýchode Hviezdoslavovou ulicou.

Územie ochranného pásma je vyznačené na mapovom podklade ZPS v súlade s návrhom na vyhlásenie MPR schválením vládou SSR.

6. ZÁSADY PAMIATKOVEJ STAROSTLIVOSTI PRE MPR A JEJ
OCHRANNÉ PÁSMO

6. 1. Východiskové podklady pre spracovanie zásad pamiat-
kovej starostlivosti

Zásady pamiatkovej starostlivosti boli spracované na základe potreby aktualizovať územnoplánovacia dokumentáciu /ÚPN - CMZ/ centrálnej mestskej zóny Žilina v zmysle požiadavky Sa KNV v Banskej Bystrici, Odbor územného plánovania č. j. 405/87/Mich z 18. 6. 1987 vzhľadom na zásadné zmeny požiadaviek na ďalší územný rozvoj, ako i na zmeny vyplývajúce z uznesenia Vlády SSR 194/87po vyhlásení historického jadra Žiliny za mestskú pamiatkovú rezerváciu.

Pre spracovanie zásad boli použité tieto podklady:

1. Rámcové zásady starostlivosti o súbor kultúrnych pamiatok historického jadra mesta Žilina

Sprac.: SÚPSOP 1974

2. Žilina - historické jadro

Štúdiá ZSA

Sprac.: kol. SÚPSOP 1974

3. Štátny zoznam kultúrnych pamiatok stredoslovenského kraja

4. Súpis pamiatok na Slovensku, zväzok 3 R - Ž

Sprac.: SÚPSOP 1969

5. ÚPN - SÚ Žilina - schválený vládou SSR uzn.
č. 352 zo dňa 29. 11. 1978

Sprac.: STP Žilina

6. ÚPN - VMZ Žilina
schválený R SKNV č. uzn. 118/78-II. zo dňa
24. 10. 1987

7. Dislokačná štúdia - historické jadro mesta Žiliny
schválená R MsNV Žilina č. uzn. 124/82 zo dňa
1. 10. 82

schválená R ONV Žilina č. uzn. 133/82
zo dňa 22. 10. 82

Sprac.: ÚHA okr. Žilina

8. Štúdie priestorových a plošných úprav nám. Dukly
v Žiline

Sprac.: ZSA - 1981

Ing. arch. Anton Kratochvíl

Ing. arch. Jara Lalková

9. Pamiatkový prieskum blokov A, B, C, D,

Sprac.: PÚK Bratislava 1985-1987

10. Terénny prieskum pracovníkov ŠÚPS oddelenia pamiat-
kových rezervácií realizovaný v roku 1987.

Zásady pamiatkovej starostlivosti sú spracované v súlade s:

1. Zákonom č. 27/87 SNR o štátnej pamiatkovej starostlivosti z 9. 4. 1987
2. Vyhláškou č. 78/63 Zb. Predsedníctva SNR o pamiatkových rezerváciách z 1. 10. 1963
3. Konceptiou rozvoja štátnej pamiatkovej starostlivosti v SSR do r. 2000

a

Uznesením Vlády SSR č. 34/87 ku koncepcii rozvoja pamiatkovej starostlivosti v SSR do roku 2000 z 13. 2. 1987

4. Úpravou MK SSR 3503/1975-OP o dokumentácii obnovy nehnuteľných kultúrnych pamiatok
5. Návrhom na vyhlásenie mestskej pamiatkovej rezervácie v Žiline

sprac.: ÚHA okr. Žilina

a uzn. Vlády SSR č. 194/87 zo dňa 11. 9. 87 o vyhlásení mestských pamiatkových rezervácií v Trenčíne, Trnave a Žiline.

6. 2. Hlavné zásady urbanisticko-architektonického riešenia priestorov MPR a jej ochranného pásma

Hlavnými zásadami urbanisticko-architektonického riešenia priestorov MPR a jej ochranného pásma je zachovanie ich celistvosti pôvodnej urbanistickej štruktúry,

ich ozdravenie a vhodné využívanie pri súčasnom zachovaní kultúrnych a architektonických hodnôt historického jadra.

Predmetom ochrany je celková historická urbanistická štruktúra mesta s osobitným dôrazom na jednotlivé kultúrne pamiatky na území pamiatkovej rezervácie a na významné prvky urbanistickej skladby v rámci ochranného pásma a širšieho okolia mesta. Predmetom zvýšenej ochrany sú najmä:

- a/ priestor historického námestia
- b/ jednotlivé objekty zapísané v ústrednom zozname kultúrnych pamiatok
- c/ objekty navrhnuté na zápis do ústredného zoznamu kultúrnych pamiatok
- d/ objekty dotvárajúce prostredie pamiatkovej rezervácie
- e/ archeologické lokality na území mesta a miesta s predpokladanými archeologickými nálezmi
- f/ historický pôdorys mesta, parcelácia, uličné čiary, hmotová a priestorová podstata jestvujúcich objektov ako i priestorov v MPR
- g/ konfigurácia terénu s dominantným postavením farského kostola a Burianovej veže
- h/ historická zeleň, drobná architektúra a výtvarné dotvorenie priestorov rezervácie a ochranného pásma
- i/ zachovanie typických priehľadov a pohľadových kuželov na jednotlivé objekty a dominanty s cieľom zachovania historickej panorámy a siluety mesta.

Zásadne je nutné vyhýbať sa neopodstatneným demoláciám v mestskej pamiatkovej rezervácii a jej ochrannom pásme.

Zásady pamiatkovej starostlivosti na základe prehodnotenia historických kultúrno-spoločenských hodnôt objektov a ich stavebno-technického stavu vytipovali preto rezervné plochy, na ktorých je možné realizovať novú výstavbu v záujme ozdravenia historickej zástavby. Základným princípom urbanistickej a architektonickej tvorby na týchto plochách je vytvorenie harmonického súladu s historickým prostredím. Preto každej novej výstavbe musí predchádzať rozbor urbanistického komplexu s analýzou jednotlivých komponentov ako je harmónia výšok, farieb, materiálov i foriem, konštanty spôsobu výstavby fasád a striech, vzťah medzi objemom budov a priestorových objemov, ako aj ich primerané proporcie. Osobitnú pozornosť treba venovať veľkosti parciel, lebo reorganizáciou parciel sa môže zmeniť pomer hmôt a narušiť harmóniu celku.

Na území ochranného pásma nová výstavba musí dotvárať historický a architektonický charakter mesta a musí byť hodnotným výrazom súčasnej urbanisticko-architektonickej tvorby. Kompozičné a výškové usporiadanie výstavby nesmie v diaľkových pohľadoch a najmä vo významných pohľadových koridoroch rušivo ovplyvňovať charakteristické dominanty, panorámu a siluetu historického jadra.

Vyhlásením mestskej pamiatkovej rezervácie sa sleduje predovšetkým zachrana hodnotného pamiatkového fondu a jeho vhodné využitie v rámci súčasných podmienok rozvoja mesta. Charakter rezervácie ju predurčuje ku kultúrno-spoločenskému využitiu s vysokým podielom obchodnej siete a kvalitného bývania, ako i ponechanie doterajšej funkcie administratívno. správnej.

Mestská pamiatková rezervácia je súčasťou centrálnej mestskej zóny. a preto je nutné jej zapojenie do súčasného života mesta a to usmernením jej využitia. Pamiatková rezervácia v centrálnej mestskej zóne je špecifickým nositeľom centrálnych funkcií, ktoré sa z prevádzkových a priestorových požiadaviek pri rešpektovaní pamiatkovej ochrany dajú umiestniť v rámci historického jadra, pričom je potrebné:

- situovať v MPR zásadne prevádzky čo najmenej náročné na distribučnú dopravu
- situovať v MPR len také zariadenia, ktoré nevyžadujú rozsiahle skladovacie priestory
- situovať v MPR interiéry a exteriéry historického jadra, bez porušenia jeho historického merítka.
- v rámci historického jadra dislokovať obchodnú sieť s vysokou atraktivitou, nakoľko trasy najhustejšieho výskytu týchto zariadení sú priestormi najrušnejšieho života a viažu na seba podstatnú časť pešieho ruchu mesta /vytváranie peších zón/

- zachovať funkciu bývania v historickom jadre využitím stávajúceho bytového fondu, resp. prinavrátením bytového fondu k pôvodnému účelu, v súčasnosti neopodstatnene využívanému inými zariadeniami; posilniť bytový fond novou výstavbou na vytipovaných plochách. Preveriť možnosti využitia podkrovia obnovovaných objektov pre bytové účely
- zásadne v historickom jadre nesituovať výrobnú kapacitu mimo drobných remeselných prevádzok.
- Centrálna mestská zóna ako celok by mala plniť aj funkciu špecifického zariadenia pre voľný čas a zotavenie. Pre tieto funkcie by mali byť vyhradené priestory najmä v historickom jadre. Pozornosť je nutne sústrediť najmä na neformálnu spoločenskú aktivitu /kluby, prednáškové priestory, záujmovú činnosť a pod./.

Rehabilitácia historického prostredia musí uspokojovať súčasné, ale i budúce potreby a snaženia spoločnosti, najmä sociálne požiadavky.

Územie ochranného pásma, predovšetkým námestie a ul. SNP, ako i nám. V. I. Lenina sa bude využívať v súlade s potrebami centrálnej mestskej zóny pre rozvinutie jednotlivých administratívnych, kultúrno-spoločenských, správnych a ďalších funkcií mestského centra a strediska regiónu s príslušným rozvojom obchodu, služieb a bývania.

Perspektíva mesta Žiliny by mala smerovať k proporcionálnemu rozvoju všetkých funkcií s dôrazom na zachovanie prírodných, historických, urbanistických a architektonických hodnôt, pri zosúladení požiadaviek na záchranu speci-

fík moderného administratívneho, priemyselného, turistického a vysokoškolského centra severného Považia.

6. 3. Zásady pamiatkovej starostlivosti pre MPR

Uznesením Vlády SSR č. 194/78 z 11. 9. 87 o vyhlásení mestských pamiatkových rezervácií v Trenčíne, Trnave a Žiline a jeho prílohy. Opatrenia na záchranu i obnovu a využitie pamiatkových rezervácií bol vytýčený cieľ pre záchranu, regeneráciu a revitalizáciu cenného historického prostredia - mestskej pamiatkovej rezervácie v Žiline s dôrazom na záchranu rezervácie ako celku.

Zásady pamiatkovej starostlivosti pre mestskú pamiatkovú rezerváciu vychádzajú z potrieb jej ochrany, obnovy a vhodného využitia. Zásady vychádzajú z dôsledného uplatnenia Zákona č. 27/1987 Zb. SNR o štátnej pamiatkovej starostlivosti zo dňa 9. apríla 1987, a Koncepcie rozvoja pamiatkovej starostlivosti v SSR do roku 2000 schválenej Uznesením Vlády SSR č. 34/1987 z 13. februára 1987.

Účelom ochrany kultúrnych pamiatok je podľa § 1 Zák. 27/1987

"Ochrana kultúrnych pamiatok ako nerozlučnej súčasti kultúrneho dedičstva ľudu, svedectva jeho dejín, významného činiteľa životného prostredia a nenahraditeľné bohatstvo socialistického štátu. Účelom zákona je utvoriť všestranné podmienky pre ďalšie prehĺbovanie politicko-organizátorskej a kultúrno-výchovnej funkcie štátu v starostlivosti

o kultúrne pamiatky a o ich zachovanie a vhodné využívanie, aby sa podielali na rozvoji kultúry, umenia, vedy a vzdelávania, formovaní socialistických tradícií a socialistického vlastenectva na estetickú výchovu pracujúcich a tým prispievali k ďalšiemu rozvoju socialistickej spoločnosti".

Koncepcia pamiatkovej starostlivosti v SSR stanovuje cieľ - výrazné zlepšenie celkového stavu pamiatkového fondu. V záujme dosiahnutia tohto cieľa je sústrediť pozornosť na pravidelnú údržbu a opravy pamiatkových objektov zo strany ich správcov, zdokonaľiť systém programovania, plánovania a financovania obnovy kultúrnych pamiatok, zostavovanie plánov obnovy podľa hodnotovej diferenciácie a celospoločenského významu sústreďovaním kapacít najmä na národné kultúrne pamiatky a pamiatkové rezervácie v zmysle osobitných opatrení Vlády SSR.

6. 3. 1. Podmienky pre stavebnú a hospodársku činnosť
v MPR

Uznesením o vyhlásení pamiatkovej rezervácie Žilina boli prijaté podmienky pre stavebnú a hospodársku činnosť

1. Na území rezervácie

- a/ pamiatkové objekty a objekty pamiatkového záujmu budú sústavnou údržbou zachovávané v dobrom stave, aby sa zvýraznil pamiatkový a spoločenský význam rezervácie,
- b/ stavebné, technické, architektonické úpravy kultúrnych pamiatok sa môžu vykonávať len v súlade s koncepciou ochrany, obnovy a využitia rezervácie s cieľom zachovania ich hmotovej podstaty, priemerného využitia a ďalšieho zhodnotenia ich výtvarnej a dokumentačnej hodnoty,
- c/ stavebná činnosť v rezervácii má zachovávať, upravovať, obnovovať a dotvárať hlavné priestory, objekty, a súbory vo vzťahu k pôvodnému pôdorysu, parcelácii, interiéru priestorov, hmotovej skladbe, výškovému zónovaniu, ako i vo vzťahu k širšiemu okoliu,
- d/ všetky úpravy interiéru rezervácie, hlavne verejné osvetlenie, reklamné zariadenia a podobne, musia byť v súlade s architektonickým a výtvarným výrazom historického prostredia,

- e/ objekty v rezervácii je možné využívať iba spôsobom, ktorý zodpovedá ich povahe, pamiatkovej hodnote a stavbe-technickému stavu, v súlade so zásadami určenými odbornou organizáciou pamiatkovej starostlivosti,
- f/ vyhlásením pamiatkovej rezervácie nie sú dotknuté majetkové vzťahy,
- g/ všetky zásahy a činnosti týkajúce sa záchrany a obnovy a užívania rezervácie a jednotlivých objektov, musia sa vykonávať v súlade s podmienkami stanovenými výkonným orgánom štátnej pamiatkovej starostlivosti na základe predchádzajúceho stanoviska príslušnej odbornej organizácie pamiatkovej starostlivosti,
- h/ kontrolu dodržiavania podmienok činnosti a ochrany na území rezervácie vykoná ONV Žilina a stredoslovenský KNV, ktorý si môžu k tejto kontrole vyžiadať odborné-metodické usmernenie krajskej i ústrednej organizácie štátnej pamiatkovej starostlivosti.

6. 3. 2. Zásady diferencovaného prístupu k objektom MPR

V rámci zásad pamiatkovej starostlivosti pre MPR boli jednotlivé objekty rozdelené podľa hodnotových kritérií:

- 1/ objekty zapísané v ústrednom zozname kultúrnych pamiatok /v zmysle zákona č. 27/1987 pôvodne zapísané v štátnom zozname kultúrnych pamiatok/

- 2/ objekty navrhnuté na zápis do ústredného zoznamu kultúrnych pamiatok /v súlade s návrhom na vyhlásenie mestskej pamiatkovej rezervácie odsúhlasené R-ONV - december 1987/
- 3/ objekty navrhnuté na zápis do ústredného zoznamu kultúrnych pamiatok /na základe doplňujúceho terénneho prieskumu pre aktualizáciu zásad pamiatkovej starostlivosti - návrh ŠÚPS/
- 4/ objekty dotvárajúce prostredie /t. j. objekty s priaznivým hmotovým a architektonickým dopadom na prostredie MPR/
- 5/ ostatné objekty v MPR /t. j. objekty bez výrazných pamiatkových a architektonických hodnôt, v dobrom stavebno-technickom stave/
- 6/ objekty s možnosťou nadstavovať
- 7/ objekty s nevhodnou úpravou /s perspektívnou potrebou hmotovej, resp. výrazovej korekcie/
- 8/ objekty s možnosťou asanácie /vyznačené v rámci rezervných plôch/
 - a/ nevhodné, narušujúce hodnoty historického prostredia
 - b/ objekty bez individuálnych pamiatkových, resp. architektonických hodnôt v zlom stavebno-technickom stave /ktorých obnova by nebola spoločenským a ekonomickým prínosom/

ad 1/ Kultúrne pamiatky

Ochrana, obnova a využívanie kultúrnych pamiatok je podriadená ustanoveniam Zák. č. 27/1987 Zb. Pri obnove kultúrnych pamiatok je vlastník povinný si vopred vyžiadať záväzné stanovisko okresného národného výboru k zámeru obnovy pamiatky. Prípravná a projektová dokumentácia obnovy pamiatky sa riadi Úpravou MK SSR č. 3503/75-OP o dokumentácii obnovy nehnuteľných kultúrnych pamiatok pokiaľ nestanoví ináč záväzný právny predpis, ktorý bude vydaný v náväznosti na nový zákon o pamiatkovej starostlivosti č. 27/1987 Zb. Základnou zásadou pamiatkovej starostlivosti pri nehnuteľných kultúrnych pamiatkach je vhodné a primerané funkčné využitie kultúrnej pamiatky. Doterajšie skúsenosti v pamiatkovej obnove objektov preukázali, že najviac strát na pamiatkovej hodnote sa realizovalo práve nevhodnou dislokáciou funkcií, ktorá v záujme vylepšenia prevádzky kladie mimoriadne nároky na dispozičné a konštrukčné zmeny pri obnove pamiatky tomu úmerným stratám pôvodných originálnych častí pamiatky. Na druhej strane pri nedostatočnom využívaní pamiatky dochádza k poškodzovaniu pamiatky na základe nezájmu a zanedbávania základnej povinnosti vlastníka starať sa o jej zachovanie, udržiavať ju v dobrom stave a chrániť ju pred ohrozením, poškodením alebo znehodnotením.

ad 2 a 3/ Objekty navrhnuté na zápis do ÚZKP

Objekty navrhnuté na zápis po ich vyhlásení za kultúrne pamiatky na základe § 3 Zák. č. 27/1987 sa budú riadiť v zmysle bodu č. 1. V prípade, že MK SSR nezistí dôvody pre vyhlásenie nehnuteľnosti za kultúrnu pamiatku, budú tieto objekty sa riadiť požiadavkami pre objekty podľa bodu 4 - objekty dotvárajúce prostredie.

ad 4/ Objekty dotvárajúce prostredie

Sú to objekty nezapísané v ÚZKP. Potreba ochrany týchto objektov spočíva v ich význame priaznivého dotvorenia prostredia v celkovom historickom výraze mesta. Vzhľadom na lokalizáciu v MPR v zmysle Zák. č. 27/1987 § 14 bod 2 je vlastník povinný k zamýšľanej stavbe, stavebnej zmene alebo udržiavacím prácam vyžiadať si vopred záväzné stanovisko okresného národného výboru. V záväznom stanovisku ONV vyjadrí, či zamýšľané práce sú z hľadiska záujmov štátnej pamiatkovej starostlivosti prípustné a určí základné podmienky realizácie obnovy. Podmienky realizácie musia vychádzať zo súčasného stavu poznania kultúrnohistorických hodnôt, ktoré je nevyhnutné zachovať pri umožnení realizácie zamýšľaného zámeru.

U týchto objektov pôjde predovšetkým o zachovanie o hmotových a výrazových prostriedkov v architektonickom stvárnení s možnosťou úpravy vnútorného členenia podľa požiadaviek navrhovanej funkcie. V odôvodnených prípadoch

s celospoločenským záujmom je možné po realizácii obhliadkového pamiatkového prieskumu prípadného zdokumentovania objektu súhlasiť i s asanáciou takéhoto objektu a jeho nahradením adekvátnou novostavbou.

a) 5/ Ostatné objekty v MPR

Do tejto kategórie boli zaradené objekty bez výrazných historických a architektonických hodnôt. Ide predovšetkým o objekty v dobrom stavebno-technickom stave, ktoré v danom prostredí nepôsobia rušivo, no na ich individuálne hodnoty sa nevzťahuje pamiatková ochrana. Vzhľadom na ich vyhovujúci stavebno-technický stav sa v dohľadnom čase nepočíta s ich prestavbou.

V prípade záujmu vlastníka o obnovu nehnuteľnosti, ktorá nie je kultúrnou pamiatkou, ale je v pamiatkovej rezervácii, sa opätovne vzťahuje § 14 bod 2 Zák. č. 27/1987. Stanovisko k takémuto zámeru bude vyplývať predovšetkým z požiadavky súladu navrhovanej prestavby s historickým prostredím, t. j. dodržaním zástavby bloku uličnej čiary hmotovosti, merítka, prípadne rytmu a radenie architektonických prvkov.

ad 6/ Objekty s možnosťou nadstavovať

Pri preverke stavu pamiatkovej rezervácie pre aktualizáciu ZPS boli vytipované objekty /viď grafická príloha/, v ktorých by bolo žiadúce objekt z hľadiska priestorotvorného nadstavat. Opätovne sa na tieto objekty vzťahuje § 14 odst. 2.

ad 7/ Objekty s nevhodnou úpravou

U týchto objektov sa perspektívne navrhuje hmotová, resp. výrazová korekcia v záujme začlenenia do historickej štruktúry. Ide predovšetkým o objekty v dobrom stavbe-technickom stave, ktorých funkčná náplň ako i celková zastavovacia hodnota nedovoľuje v dohľadnej dobe uvažovať s ich úpravou, resp. odstránením. V prípade, že by sa vyskytla možnosť ich úpravy, resp. náhrady novou architektúrou v záujme celospoločenském, je potrebné i u týchto stavieb postupovať v zmysle § 14 odst. 2.

Ide o nasledovné objekty a ich úpravy:

- Dolný val č. 32 vzhľadom na výškové zónovanie okolitých objektov je potrebné objekt znížiť o 1 poschodie .
- nám. Dukla č. 5 - funkcionalistický objekt, v súčasnosti sídlo národného výboru - svojím merítkom i členením fasády tvrdo naruša celkovú hmotovú skladbu ostatných objektov na námestí a pôsobí rušivo.

Ak by sme samotný objekt chápali ako solitér, tak by sme ho mohli zaradiť medzi kvalitné funkcionalistické architektúry, avšak v kontexte historicky cennej kompaktnej zástavby námestia necitlivo zasahuje do skladby architektonicky najhodnotnejšieho priestoru MPR. Z týchto dôvodov je perspektívne potrebné doriešiť architektonický výraz jeho čelnej fasády ako aj hmotové pôsobenie.

- nám. Dukla č. 27 - obytný objekt s obchodom v prízemí. Táto budova vznikla v kontexte s novostavbou nám. Dukla č. 5. Hmotovo je preexponovaná len čo do výšky, pretože pôdorysne bola limitovaná veľkosťou parcely pôvodného meštianskeho domu. Architektonický výraz čelnej fasády je prezentovaný funkcionalizmom a nerešpektuje členenie susedných objektov. Perspektívne je potrebné uvažovať s výškovou korekciou hmoty /znížiť o 1 poschodie/ a s úpravou čelnej fasády.
- Hodžova č. 3 - obytný objekt, ktorého výšku odporúčame v budúcnosti upraviť - znížiť o 1 poschodie /resp. jeho vkomponovanie do strechy/.
- Hodžova 7 - v súvislosti so snahou o dosiahnutie celistvosti uličných front odporúčame objekt nadstavovať o 1 podlažie so súčasným zastrešením krovovou konštrukciou. Priestory podkrovia navrhujeme využiť pre obytné účely.

- Horný val č. 33 - z vyššie uvedených dôvodov objekt odporúčame nadstavat' o 1 poschodie s využitelným podkrovím v jeho zastrešení.
- Makovického 11 - objekt bývalej pekárne - dnes výrobná lahôdok. Architektonický výraz objektu zodpovedá jeho súčasnému nevhodnému využitiu. Je preto potrebné mu určiť vhodnú náplň a v nadväznosti na ňu ho aj primerane architektonizovať.
- Pivovarská ul. č. 26 - solitérny objekt materskej škôlky, ktorý po poslednej architektonickej úprave dostal nevhodný vonkajší výraz. S ohľadom na jeho exponovanú polohu vo svaahu, ako aj v súvislosti s predpokladanou výstavbou v priestore Pivovarskej ul. je potrebné počítat' s jeho vonkajšou úpravou, resp. asanovaním súvisiacim s celkovou prestavbou územia.
- Priečna ul., zadný trakt Panského domu. Túto prízemnú časť objektu odporúčame nadstavat' o 1 podlažie + využitelné podkrovie.
- Sládkovičova ul. 11 /nárožný objekt/ - vzhľadom na umocnenie hmotového pôsobenia nárožia odporúčame objekt nadstavat' o 1 podlažie + využitelné podkrovie.
- Štúrova ul. 2 - v súvislosti s vyššie uvedenými snahami o dosiahnutie celistvosti v hmotovom pôsobení uličných front odporúčame objekt nadstavat' o 1 podlažie a využitelné podkrovie.
- Štúrova č. 14 - aj tento objekt je možné nadstavat' o 1 podlažie s využitelným podkrovím.

- typový objekt potravín na trhovisku - je nevhodný svojím situovaním v rámci existujúcej zástavby, ako aj svojím vonkajším architektonickým výrazom, ktorý podčiarkujú použité materiály, cudzie pre prostredie MPR /hliníkové obklady/.
V rámci prestavby bloku je potrebné jeho prehodnotenie, resp. vymiestnenie z prostredia MPR.

ad 8/ Objekty s možnosťou asanácie

a/ nevhodné, narušujúce hodnoty historického prostredia. Ide predovšetkým o rôzne dvorné prístavby, šopy, garáže a pod., ktoré v záujme ozdravenia životného prostredia historického jadra a jeho estetizácie je nutné odstrániť.

b/ objekty bez individuálnych pamiatkových, resp. architektonických hodnôt.

Ide predovšetkým o objekty v zlom stavebno-technickom stave, ktorých obnova by nebola spoločenským a ekonomickým prínosom.

V prvej etape pôjde o odstránenie objektov na základe bodu a/, resp. objektov v havárijnom stave podľa bodu b/. Časový horizont odstránenia objektov podľa bodu b/ je možné upraviť podľa spoločenskej požiadavky na prestavbu vytipovaných území vyznačených v grafickej prílohe ako rezervné plochy.

Koncentrácia údajov pre etapizáciu pre jednotlivé rezervné plochy môže byť spracovaná až na základe prieskumu objektov v rámci spracovania prieskumov a rozborov pre aktualizáciu ÚPN - CMZ, resp. na základe návrhu ŠÚPS "Systému sledovania a vyhodnocovania údržby a obnovy NKP a pamiatkových rezervácií" a spracovaného Komplexného programu obnovy a záchrany MPR Žilina.

6. 3. 3. Kritériá a formy novej výstavby

Zásadný prístup k regenerácii historického prostredia mestskej pamiatkovej rezervácie v Žiline je v zachovaní celistvosti urbanistickej štruktúry. Ide o integráciu historickej skladby do nového urbanistického konceptu so zachovaním urbanistického kultúrneho dedičstva. Vzhľadom na kompaktnú urbanistickú štruktúru, pôjde o regeneráciu sanačnú, napriek tomu je žiadúce na vytipovaných plochách v záujme ozdravenia realizovať novú výstavbu, resp. doplniť zánikovú štruktúru. Pôjde o náročnú úlohu urbanistickej a architektonickej tvorby v historickom prostredí. Rehabilitácia historického prostredia vyžaduje špecifický prístup k novotvorbe zohľadňujúcej hodnoty pôvodnej urbanistickej štruktúry a individuálnych hodnôt jednotlivých objektov. Nová výstavba nesmie negovať hodnoty historickej štruktúry, ale docieľiť sybiózu nových a historických hodnôt. Novotvar citlivo zakomponovaný do pôvodného prostredia musí preukázať vynímačnosť riešenia projektom a realizáciou mimoriadnych kvalít. Pri uplatnení novotvarov je potrebné zvýšeni pozornosť venovať gradácii a vnímateľnosti vnútorných priestorov. Nové zásahy nesmú deformovať pôvodnú siluetu historického jadra a morfológiu terénu.

6. 3. 4. Stanovenie podmienok zástavby na rezervných plochách

Stanovenie podmienok na rezervných plochách z hľadiska pamiatkovej starostlivosti vyplýva z kompozičných vzťahov k pôvodnej zástavbe, určenie výškového zónovania a hmotovej skladby s dôrazom na historické dominanty, podlažností, tvar striech, väzby jednotlivých objektov, gradáciu v uličnom priestore, členenie priečelí, konštrukčného systému, technológie, materiálu, farebnosti atď. Z hľadiska zachovania pôvodného urbanizmu pôjde o zachovanie pôvodných uličných čiar, dimenzií uličných priestorov, parcelácie atď.

Rezervné plochy

číslo v graf. prílohe / označenie bloku

R 1/A zaberá parcely od domu č. 4 na Priečnej ul. po zadný dvor č. 19 na nám. Dukla. Absencia dvorných krídiel vznikla po realizácii objektov č. 19 a 20 na námestí Dukla, podmieňuje dostavbu bloku dvojpodlažnou budovou so šikmou strechou s možnosťou využitia podkrovia. Predpokladaná funkčná náplň novostavby: administratíva pre potreby Považskej galérie, v prízemí obchodné alebo kultúrne využitie /predpokladá sa prístup širokej verejnosti/.

- R 2/B situovaná na ul. Makovického na parcelách č. 127, 130 a 131, lokalitu odporúčame na dostavbu, ktorou sa uzavrie ^{blok} na námestí Dukla. Limitujúci pôdorysný rozsah je naznačený v grafickej prílohe, výškové zónovanie - do úrovne korunných ríms stojacich susedných objektov /l. n. p./ s možnosťou využitia podrovia. Alternatívne riešenie: využitie vnútrobloku formou terás s náznakom parcelácie a uzavretie bloku drobnou architektúrou /deliace míry, náznaky oplotenia/.
- R 3/B parcela na rohu ulíc Makovického a Štúrovej /dvor objektu parc. č. 124 na nám. Dukla/, odporúčame riešiť dostavbou jednoposchodovou budovou so šikmým zastrešením. Alternatívne vyriešiť vzhľad a funkciu súčasného parteru /architektonizovať oplotenie/.
- R 4/C tvorí ju nezastavaná plocha parcely č. 145 na nároží Burianovej medzierky s Dolným valom. Navrhujeme zastavanie a doplnenie bloku v pôvodnej uličnej čiare s možnosťou vytvorenia vnútroblokového priestoru s výškou zástavby zhodnou s objektami Dolný val č. 6 a prestavbou na rezervnej ploche R 5/C. Funkčné využitie novostavby - vyššia občianska vybavenosť, resp. rozšírenie administratívnych priestorov MsNV. Parter žiadame využiť pre atraktívnu obchodnú činnosť v záujme posilnenia pešieho tahu a odľahčenia Fučíkovej ulice.

- R 5/C na rohu ulíc Fučíkova a Dolný val odporúčame asanovať objekty č. 2, a č. 4 na ul. Dolný val - vzhľadom na ich nízku umelecko-historickú a architektonickú úroveň, ako aj na nevyhovujúci stavebno-technický stav. Rezervnú plochu využiť pre dostavbu bloku v hmotových reláciách uličnej fronty Dolného valu č. 1 - 11, t. j. 2 n. p. + využiteľné podkrovie. Architektonické stvárnenie novostavby môže vychádzať zo súdobých výrazových prostriedkov, ale je žiadúce, aby objekt vytváral pendanta objektu č. 1 na Dolnom vale, t. j. "vstupnej brány" do najatraktívnejšej polohy MPR.
- R 6/D zaberá zadné trakty objektov a ich parcely na námestí Dukla odč. 9 po č. 17 vrátane na Mydlárskej ul. Nárožie Mydlárskej a Hodžovej v rozsahu parcel 210 - 213 odporúčame zastavať objektom s max. výškou 2 n. p. s využiteľným podkrovím. V záujme ozdravenia bloku odporúčame po asanovaní nehodnotných zadných traktov meštianskych domov v priestore rezervnej plochy realizovať vnútroblokové kľudové priestory s možnosťou dopravného zásobovania bloku. Vo vnútrobloku je žiadúce naznačiť pôvodnú parceláciu, súvisiacu so zástavbou námestia. Uzavretosť bloku odporúčame naznačiť pevným oplotením, resp. prvkami malej architektúry.
- R 7/E zaberá miesto domu č. 9 na Priečnej ulici a parcely č. 254 a 255. Odporúčame ju dostavať objektom, ktorý vyrovná výškové rozdiely medzi domami č. 7 a 11 na Priečnej ulici, t. j. z úrovne jednopodlažného na dvojpodlažný objekt.

- R 8/E je vymedzená od objektu č. 49 na Dolnom vale cez parcelu č. 252/1 po parc. č. 532. Pri objekte č. 49 je potrebné dostavbou zmäkčiť tvrdé ukončenie objektu a prechod do priestoru tejto rezervnej plochy. Rezervnú plochu je nutné v jej ostatných častiach upraviť plošne a naznačiť pôvodné uličné čiary. Funkčne odporúčame dostavbu a vnútroblokovú plochu priradiť k objektu Žilinského komorného orchestra.
- R 9/F je vymedzená objektami č. 4 a 10 na Štúrovej ulici, ktorú po asanácii navrhujeme dostavať jednoposchodovou budovou s využitým podkroviem, celkovú hmotu je potrebné znižovať k objektu č. 10.
- R 10/F na Lehotského ul. č. 5 po č. 34 na ul. Horný val. Odporúčame dostavať preluku do výšky 2 n. p. + využiteľné podkrovie, pôdorysne limitované pätou uličnou čiarou.
- R 11/F od domu č. 34 na ul. Dolný val po Lehotského ulicu č. 5; preluku je možné dostavať s podmienkami ako R 10/F. V parteri je potrebné uvažovať s prejazdom pre zásobovanie vnútrobloku /hotel Dukla/.
- R 12/F objekt na Dimitrovovej č. 5 je možné po zhodnotení stavebno-technického stavu nadstavovať do výšky 2 n. p., resp. realizovať nový objekt s funkčným napojením na hotel Dukla.
- R 13/G od nárožia Makovického a Štúrovej ul. po č. 11 na Štúrovej ulici vrátane. Súčasná zástavba v tomto priestore je tvorená objektami lokálneho významu, ktoré dotvárajú pamiatkové prostredie rezervácie.

Ich stavebno-technický stav je však nevyhovujúci, keďže sa nepredpokladá ich rekonštrukcia, po dožití uvoľnia miesto novej výstavbe. Jej pôdorysný rozsah bude limitovaný uličnými čiarami, výškovo max. 2 n.p., s polyfunkčným využitím.

- R 14/G na ul. Makovického od domu č. 2 na Štúrovej ulici cez parcelu č. 122 po parcelu č. 121. Blok odporúčame dostavať a uzavrieť. Hmotový rozsah novostavby : prízemie + využiteľné podkrovie, na parcele č. 121 je vhodné uvažovať s výškovým prechodom k novostavbe domu služieb.
- R 15/H rezervnú plochu vytvárajú zadné trakty objektov situovaných na Bottovej ul., vymedzené pôvodnou uličnou čiarou na Pernikárskej ul. Je potrebné asanovať nevhodnú drobnú zástavbu /garáže, prístrešky/ a prehodnotiť možnosť dostavby pre uzavretie bloku, resp. situovanie vnútroblokovej zelene.
- R 16/I tvorí ju nezastavaná parcela č. 140 na rohu ulíc Horný val a Radničná. Odporúčame zastavať ju objektom vo výškových reláciách okolitej zástavby, t. j. 2 n. p. s využiteľným podkrovím. Odporúčaná funkčná náplň - administratíva.
- R 17/J rezervná plocha v rozsahu vymedzenom Pivovarskou ulicou od č. 4 po č. 26; po asanácii rozptýlenej zástavby je určená ÚPN - CMZ pre vytvorenie zeleného pešieho ťahu spájajúceho Sedláčkov park s nám. V. I. Lenina. Realizáciou terénnych a sadových úprav sa získa

vhodná podnož k MPR. Alternatívne je možné perspektívne uvažovať s vybudovaním vysokoatraktívnej obytnej ulice s obojstranným obostavaním Pivovarskej ulice, pri ktorej sa predpokladá likvidácia i ľavostranej zástavby ulice /t. j. radových rôznorodých garáží/. Súčasne by sa otvoril i dopravný koridor k nám, SNP s obmedzenou obslužnou funkciou, ktorý by sa zabezpečil dopravnými prahmi a šikanami /kategória D/.

R 18/K je vymedzená ulicou Marxa Engelsa od objektu p. č. 171 po Fučíkovu ul. s vynechaním objektu č. 5, ďalej jej hranica prechádza uličnou čiarou Dolného valu až po objekt na parcele č. 187. Rezervnú plochu odporúčame zastavať objektami vyššieho kultúrno-spoločenského vybavenia nadmestského charakteru s riešením alternatívneho parteru na Fučíkovej ul. a veľkoplošnou 1 - 2 úrovňovou garážou v suteréne navrhovanej novostavby. Výškovo a hmotovo musí objekt byť podriadený merítku architektúr v MPR a priestorovým dominantám kostola a Burianovej veže, pričom architektúra musí mätko kopírovať terénne danosti svahu /najmä na Fučíkovej ulici./

R 19/L sa nachádza na ul. Dolný val medzi parcelami č. 161 a 158. Pôdorysne je limitovaná uličnou čiarou, výškovo líniou uličnej zástavby - ako náhrada za jestvujúcu nevhodnú prístavbu skladov predajne Slovena.

R 20/M sa nachádza na ul. Dolný val od č. 17 po parcelu č. 205 vrátane, pričom na parcele č. 204 zasahuje až po ulicu Mydlársku. Odporúčame ju dostavať dvojposchodvým

objektom /objektami/ s využitelným podkrovím. Potreb-
né je v rámci tejto rezervnej plochy riešiť aj vjazd
do domu záhradkárov. Alternatívne je možné riešiť aj
nadstavbu rožného objektu na rohu ulíc Dolný val a
Hodžova. V nárožnom objekte na styku ulíc Dolný val
a Sládkovičova odporúčame využívať i podkrovie.

R 21/N sa nachádza v bloku N od objektu č. 3 na ul. Na Prie-
kope po záhradu domu č. 24 na ul. Dolný val. Odporú-
čame ju zastavať dvojpodlažnou zástavbou s využitým
podkrovím. Odporúčaná funkčná náplň - administratíva.

R 22/P je vymedzená od parcely č. 281 po č. 271 vrátane. Je
ohraničená ulicami Dolný val a Na Priekope. Predpokla-
daná nová zástavba - formou radových alebo átriových
rodinných domov. Výška novostavieb max. 2 n. p., dru-
hé podlažie vo využitom podkroví. Odporúčame v sute-
réne celej novej zástavby realizovať hromadnú garáž
/predpoklad realizácie bytovým družstvom/.

R 23/Q siaha od objektu č. 56 vrátane po č. 62 na Dolnom
vale. Odporúčame ju dostavať v súčasnom architekto-
nickom výraze. Novostavby musia svojím merítkom a ar-
chitektonickým detailom rešpektovať okolité objekty.
Predpokladaná funkčná náplň - bývanie, forma radovej
zástavby rodinných domov /detto R 22/P/.

R 24/Q severné nárožie bloku ohraničené ulicami Dolný val a
Na Priekope hraničí s objektami č. 39 Na Priekope a
č. 48 Dolný val. Spolu s nárožím v R/22 by sa mal vy-
tvoriť architektonizovaný nástup do MPR. Zástavba ob-
jektami 1 a 2 n. p., v prízemí funkčná náplň-obchod,
prípadne služby.

- R 25/R Je situovaná na Sládkovičovej ulici medzi objektami č. 3 až 9. Navrhujeme ju dostavať dvojpodlažným objektom s využitým podkrovím, parter bude využitý pre obchod, prípadne služby.
- R 26/V dostavba nárožia Konevovej ulice a ulice Na bráne. Výška novostavby limitovaná susednými objektami, pôdorysný rozsah vymedzený v mapovej prílohe.
- R 27/Z zaberá celú plochu bloku od Dimitrovovej ul. po parcely č. 321 a 322 vrátane. Predpokladaná výška zástavby - 2 n. p., pôdorysne limitovaný rozsah - pôvodné uličné čiary. Dnes situovaná novostavba samoobsluhy je nevhodná nielen svojím vonkajším architektonickým výrazom, ale aj osadením v priestore bloku. Predpokladané funkčné využitie novostavby po asanovaní samoobsluhy: nadmestská vybavenosť.

6. 3. 5. Zásady funkčného využitia MPR

Mestská pamiatková rezervácia Žiliny je súčasťou centrálnej mestskej zóny. Jej menší plošný rozsah umožňuje navrhnuť funkčne-priestorovú diferenciáciu CMZ tak, aby v MPR boli sústredené zariadenia a objekty, ktoré je možné prispôsobiť požiadavkám pamiatkovej ochrany a mimo historického jadra /MPR/ sa realizovali zariadenia funkcií s vyššími prevádzkovými nárokmi.

Riešenie spočíva v súlade medzi rehabilitáciou historického dedičstva a optimalizovanými proporciami, väzbami hierarchií funkčných náplní v historickom priestore.

Základom usmerňovanej a regulovanej regenerácie dochovaného historického prostredia pamiatkovej rezervácie musí byť podmienka respektovania minulosti s cieľom dotvárania tohto prostredia.

Mestská pamiatková rezervácia - žilinské historické jadro sa v priebehu historického vývoja stalo nositeľom sústredenia spoločensky významných mestských i nadmestských funkcií v rámci severopovažskej aglomerácie, ako i ohniskom spoločenských interakcií a udalostí odohrávajúcich sa v jeho hmotných fondoch i na voľných priestoroch k tomu vytvorených, resp. prispôbených. Súčasťou jeho atraktivity vedľa aktuálnych funkcií je sústredenie kultúrneho bohatstva s jeho umelecko-historickými hodnotami, ktoré predstavujú a uspokojujú nemateriálne a duševné potreby spoločnosti. Svojimi symbolickými a estetickými funkciami a hodnotami sú identitou celého mesta.

Pri aktualizácii územnoplánovacej dokumentácii ÚPN-CMZ a na ňu návazne spracovanom Komplexnom programe obnovy a záchrany MPR bude nutné pristúpiť predovšetkým k regenerácii územia a funkčnej diferenciacii na základe sociálne ekonomických zákonitostí, odvođených z potrieb mestského organizmu. Z tohto základu je nutné hľadať i optimálne náplne pre celú mestskú pamiatkovú rezerváciu, ako i jednotlivé objekty pamiatkového fondu.

Regulácia potrieb územia a užívateľov musí vychádzať z dôkladného poznania prostredia no i jeho jednotlivých fondov pre vystihnutie únosnosti územia, t. j. stanovenie limitu, ktorý by nemal byť prekročovaný.

Pri rozhodovaní o zmene funkcií toho ktorého objektu je nutné dokonale poznať i vnútorné usporiadanie objektu, jeho disponibilné plochy, reprezentačnosť priestorov, pamiatkové hodnoty tak, aby nevhodne volenou náplňou nedochádzalo v záujme dobrej prevádzky zariadenia k násilným prestavbám a stratám pamiatkových hodnôt. Pri správnom rozhodovaní a funkčnom využití priestorov, resp. fondov, by jedným z hlavných kritérií mala byť tradícia umiestnenia toho ktorého zariadenia, vlastníctvo a spôsob využívania a možnosti realizácie správneho prevádzkového režimu. Najvýraznejším znakom centrálnej mestskej zóny je jej polyfunkčnosť - táto je charakteristická v Žiline.

A./ V y b a v e n o s t

Vyššia vybavenosť ostáva i naďalej určujúcou zložkou náplne CMZ včítane MPR. Základná vybavenosť by mala byť riešená v rozsahu potrieb tu bývajúcего obyvateľstva. Historické jadro - MPR - ako špecifické prostredie je vhodné na lokalizáciu zariadení kultúry, spoločenskej, sociálnej starostlivosti, špeciálnej zdravotníckej starostlivosti, obchody všetkých druhov, stravovacie zariadenia, nevýrobné služby, správy atď.. pri zohľadnení záujmov pamiatkovej ochrany. Koncentrácia atraktívnych zariadení ovplyvňuje jeho centralitu. Pri výbere týchto zariadení je nutné z MPR vylúčiť tie zariadenia obchodu a služieb, ktoré majú veľké nároky na distribučnú dopravu a skladovacie plochy. Z hľadiska prevádzkových a priestorových nárokov ako optimálne sa javí umiestňovanie drobných exkluzívnych predajní námestského významu a služieb v priestoroch stávajúceho fondu. Umiestňovanie takýchto zariadení tvorí mieru atraktivity a miesta najhustejšej frekvencie a pohybu pasantov. Odporúčame i naďalej za takéto považovať historicky sa vyvinuté trasy, t. j. ul. SNP od prednádražného priestoru, Fučíkovu ulicu a farské schody, námestie Dukly, Bottovu ulicu s vyvrcholením na Leninovo nám. a prechodom na Hliny - Bulvár. Na odľahčenie tejto tradičnej trasy odporúčame zatraktívniť Burianovu Medzierku, Štúrovu a Dimitrovovu ulicu. Zvýšenú pozornosť odporúčame venovať i prestavbe terajšej Pivovarskej ulice, ktorá správne volenou funkčnou náplňou môže vytvoriť ďalšie odľahčenie tradičnej trasy najmä pre tranzit medzi nám. SNP a nám. V. I. Lenina.

B./ Pracoviská

Medzi základný okruh užívateľov CMZ včítane MPR patria zamestnanci tvoriaci pracovnú sféru - pracovný režim mesta.

Z pracovísk umiestnených na území historického jadra je možné naďalej rešpektovať len tie, ktoré nemajú veľké nároky na dopravu a skladovanie a nezhoršujú životné prostredie MPR. Z administratívnych pracovísk je potrebné uprednostňovať tie, ktoré majú priamy styk s obyvateľstvom. Z tohto titulu je potrebné pristupovať k jestvujúcim administratívam bez potreby styku s obyvateľstvom neopodstatnene využívajúcim objekty pôvodného bytového fondu a tieto z priestorov MPR vymiestniť. /OTEX - nám. Dukly 24; Data-systém - nám. Dukly 28; Pamiatkostav - nám. Dukly 19, 20; IPO-ŠS - Priečna 7; Drupos - Dolný Val 27; MsNV - nám. Dukly 4 a 6; Administratíva služieb - Horný Val 24; a mnohé iné/. Nové potreby veľkokapacitných, teda veľkoobjemových požiadaviek na administratívu umiestňovať v rámci CMZ mimo MPR, ale vzhľadom na ochranu historického jadra, ich riešiť vo výškovom zónovaní vyplývajúcom z ochrany historickej siluety a panoramatických pohľadov. Do tejto kategórie je potrebné zaradiť i nároky na vybudovanie okresnej a mestskej správy - ONV a MsNV v združenom objekte pôvodne navrhovanom v centrálnej polohe formou výškovej budovy na Leninovom námestí. Takéto riešenie z hľadiska bezprostredného kontaktu s MPR a uzavretia panoramatických pohľadov

na MPR, ako i krajinné zázemie je nevhodné. Ostáva úlohou aktualizácie územného plánu sa s touto otázkou dôsledne vysporiadať tak, aby zariadenie bolo situované v primeranej lokalite v rámci CMZ s vhodnou dostupnosťou a vzdialenosťou na ČSD a ČSAD a atraktivity mesta. Vzhľadom na významovosť tohto zariadenia odporúčame uvažovať s umiestnením tohto zariadenia na disponibilnej v súčasnosti nezastavanej ploche /po asanácii existujúcej zástavby/ - vymedzenej Dolným Valom, Fučíkovou ul. a ul. Marxa Engelsa/. Absencia zástavby tohto územia je priestorovou a kompozičnou stratou pre celý obraz historického jadra a z hľadiska kvalitatívnych nárokov na zástavbu tohto územia je funkcia najvyšších správnych orgánov sídelného útvaru adekvátne významu tejto akropolnej lokality. Výberu lokality je priaznivá i skutočnosť, že pri zástavbe je možné uplatniť požiadavku veľkopodlažnej viacúrovňovej garáže v rámci terénnych vyrovnaní a celoblokovej zástavby.

O b y t v a n i e

Obytná funkcia v centre je vážnym problémom našich miest. Súčasný trend vyprázdňovania, stárnutia a pauperizácie prostredia a postupujúca dominácia starých, neaktívnych, sociálne slabých a v mnohých prípadoch bezpečených ľudí, by mali byť riešené pozitívnou bytovou politikou.

Zásadami bytovej politiky by malo byť:

- prinavrátenie pôvodného bytového fondu bytovým účelom,

- bývanie v centre považovať za vysoko atraktívne a umožňovať riešenie nadštandardných bytov tak, aby neboli násilne delené pôvodné priestory a dispozičné skladby,
- pridelovanie bytov považovať za súčasť kultúrnej a sociálnej politiky štátu, t. j. byty pridelovať len tým, ktorí majú kladný vzťah k historickému prostrediu a svojou prítomnosťou sú zárukou ďalšieho zveľaďovania a umocňovania prostredia,
- v rámci obnovy a prestavby preverovať možnosti využitia podkrovia formou atraktívnych bytov, resp. ateliérov a situovania strešných obytných terás so zeleňou pre ozdravenie a oživenie stavebného fondu,
- situovať novú bytovú zástavbu na rezervných plochách vytípaných týmito zásadami,
- obytný fond, exponovaný k severu alebo neúnosne trvale zatienený, využiť pre formy prechodného bývania, ako sú: penzióny, slobodárne zamestnancov pôsobiacich priamo v MPR, menšie internátne zariadenia a pod.,
- umožňovať v rámci bytovej politiky prednostne využívať byty pre zamestnancov zariadenia lokalizovaného v parteri objektu, čím sa docielí zainteresovanosť i spoločenská kontrola bývajúcich nad cenným historickým prostredím.

Takouto bytovou politikou je možné docieľiť zabývanie územia i spoločenskú kontrolu prostredia i vo večerných hodinách, ktorá v súčasnosti po záverečných hodinách obchodných a kultúrno-spoločenských zariadení situovaných v MPR je naprosto umŕtvená.

D./ Z o t a v e n i e - voľný čas

Centrálne mestská zóna každého mesta plní funkciu špecifického zariadenia pre voľný čas a zotavenie. Na základe prieskumov a rozborov realizovaných pri spracovaní dislokačnej štúdie v roku 1982 ako i návrhu na vyhlásenie MPR z r.1986 a doplnujúceho prieskumu uskutočneného pre aktualizáciu ZPS môžeme konštatovať, že kvalita i kvantita zariadení pre voľný čas vrátane kultúrnych zariadení je nepostačujúca. Mimo divadelnej scény pri farskom kostole, novootvorenej galérie v bývalom jezuitskom kláštore, miestnosti SPOZ v bývalej radnici a klubového mládežníckeho zariadenia na Radničnej ulici a v súčasnosti obnovovaného Komorného orchestra nie sú v MPR zariadenia poskytujúce dostatok kultúrneho vyžitia obyvateľom mesta a jeho návštevníkom.

Je žiadúce, aby aktualizovaný územný plán sa touto otázkou podrobne zaoberal a mimo tradičných kultúrnych zariadení, situoval do MPR zariadenia umocňujúce atmosféru historického prostredia v rámci priestorov a parterov historického jadra. /Výstavné priestory, štúdiá, čítárne, klubové zariadenia, ochotnícke scény malých foriem atď./. Oživenie a zobytnenie prostredia je žiadúce i mimo tradičného historického námestia /nám. Dukly/ a to otvorením vnútroblokových priestrov formou pasáží /využitím pôvodných prejazdnych dispozícií/ ich skultivovaním a doplnením drobnou architektúrou /napr. blok B, blok C/

Pozn.: Označenie blokov v súlade s dislokačnou štúdiou spracovanou ÚHA okr. Žilina v r. 1982. Mimoriadna pozornosť musí byť venovaná centrálnemu námestiu. Jeho riešenie musí umocňovať historický rámec prostredia, ale súčasne vychádzať zo súčasných potrieb. Vylúčením dopravy a postupne i obslužnej dopra-

vy, ktorú je možné riešiť z vnútroblokov /viď návrh dopravy z dislokačnej štúdie/ sa námestie stáva ústredným priestorom kontaktov i aktivít - prieskum voľného času. Súčasne i najdôležitejším kultúrno-spoločenským priestorom celej sídelnej aglomerácie. Zásadne je nutné prestať z pretrvávajúcim náhodným a nekoncepčným dislokovaním funkcií.

Jednotný koncept musí zabezpečiť potrebnú mieru atraktivity, správne rozloženie funkcií, zodpovedajúcu formu prezentácie kultúrnych hodnôt.

Mimo atraktivít prirodzených pre historické jadro vyplývajúcich z prechádzkových trás je nutné zaistiť i relaxáciu obyvateľov historického jadra ako i jeho návštevníkov.

V jadre je potrebné umiestňovať výberové služby i obchody s predĺženou prevádzkou, kultúrne zariadenia s večernou prevádzkou, ako i iné zariadenia voľného času určené pre relaxáciu, ako je možnosť posedenia v kultivovanej zeleni, hry detí, možnosť poriadania príležitostných atraktivít.

Aktualizovaný územný plán by mal prehodnotiť i časový horizont realizácie navrhovaného nového kultúrneho centra v priestore východne od Kuzmányho ulice a z tohto aspektu prehodnotiť prípadné využitie nezastavanej plochy na Dolnom Vale /terajšie parkovisko/ pre kultúrno-spoločenské využitie. Ide o porovnávací variant využitia tohto územia pre administratívno - správnu /ONV, MsNV/, resp. kultúrno-spoločenské funkcie, /kultúrne centrum, knižnica/ i toto riešenie by muselo zohľadniť zastavovacie podmienky z hľadiska priestorového a hmotového určeného týmito zásadami pre danú rezervnú plochu.

E./ D o p r a v a

Predchádzajúca územnoplánovacia dokumentácia ako i už spomínaná dislokačná štúdia položili základ pre odstránenie nežiadúcich vplyvov motorizácie na stavebný historický fond a priestory MPR.

V súčasnosti je realizovaný zákaz prejazdu MPR, resp. povolenie vjazdu len pre zásobovanie. Doposiaľ sa však nepodarilo uskutočniť režimované zásobovanie a obsluhu s vylúčením zásobovacích vozidiel do ranných hodín. Táto otázka by však mohla byť zo strany národného výboru dostatočne riešená zákazom. Úspešne je realizovaná pešia zóna v Žiline, ktorej zo strany mesta je venovaná patričná pozornosť.

Dôsledné vylúčenie dopravy a to i zásobovacej z nám. Dukly je realizovateľné až po komplexnej obnove a revitalizácii blokov D a B, keď tieto ťažiskové bloky námestia z obchodnou činnosťou budú môcť byť zásobované z vnútroblokov.

V aktualizácii ÚPN CMZ je potrebné dôsledne sa zaoberať statickou dopravou. Posilnením bytového fondu a regeneráciou skladby obyvateľstva vzniknú nové nároky jednak na možnosť vjazdu do MPR, príležitostného parkovania v mieste bydliska, ako i riešenie stabilizačných parkovacích plôch. Vlastné historické jadro a dimenzie jeho ulíc nedávajú možnosť vzniku zaľudnených ulíc /v zmysle novej ČSN - typu D/, ale bude nutné vytvoriť možnosti pre príležitostné parkovanie vo vnútroblokoch historického jadra, pre obyvateľov tu žijúcich a vytvorenia siete parkovacích plôch vo vyhovujúcich dostupových vzdialenostiach mimo území MPR.

Návrh doteraz platného ÚPN - CMZ s vytvorením parkovísk na plochách po asanácii objektov na Dolnom Vale a na Pernikárskej ulici pokladáme za nežiadúci.

Obdobne je nutné sa zaoberať umiestnením viacpodlažných parkovacích garáží v časove vyhovujúcej dostupnej vzdialenosti pre obyvateľov MPR, resp. ulice SNP. Za optimálne je možné považovať situovanie parkingov v podzemí, takéto riešenia sa perspektívne otvárajú pri realizácii zástavby rezervnej plochy ohraničenej Dolným Valom a ulicou Marxa-Engelsa priamo v MPR a výstavbou nového kultúrno-spoločenského centra mimo MPR v zmysle ÚPN - CMZ v priestore medzi Kuzmányho a Jilemnického ulicou.

Riešenie hromadnej dopravy vzhľadom na malý plošný rozsah MPR bolo dostatočné už v predchádzajúcej územnoplánovacej dokumentácii mimo MPR v primeraných dostupných vzdialenostiach.

6. 3. 6. Parcelácia a uličné čiary

Vzhľadom na kompaktnosť zachovania historického urbanizmu MPR Žilina okrem malých výnimiek a rozpadu štruktúry v južnej časti historického jadra následkom veľkoplošnej asanácie pre výstavbu ŠBČS je nutné vzhľadom na nutnú formu sanačnej regenerácie rehabilitovať všetky priestory a interiéry MPR. Z tohto dôvodu jednou zo základných zásad pamiatkovej starostlivosti je dodržanie pôvodných uličných čiar a dodržanie

pôvodnej parcelácie u historickej zástavby. K členeniu parcel a z toho vyplývajúcej atmosféry dvorných a záhradných priestorov je nutné pristupovať v záujme pôvodného členenia, a preto i v prípade ozdravovania vnútroblokov parceláciu ponechávať minimálne v náznaku /drobnou architektúrou/.

U novej výstavby na rezervných plochách je nutné dodržať pôvodnú uličnú čiaru a približnú parceláciu odvodenú od pôvodnej štruktúry. Nerešpektovaním tejto zásady by mohli vzniknúť blokové stavby netypické pre dané prostredie negujúce ochranársky prístup k regenerácii tohto významného historického jadra.

6. 3. 7. Riešenie fasád a parterov

S uspokojením môžeme konštatovať, že v MPR je realizovaný systematický pamiatkový výskum, ktorého súčasťou je i návrh obnovy. Vzhľadom na charakter výskumu, ktorý sa nesústreďuje len na objekty pamiatkovo chránené, ale je realizovaný v rozsahových blokoch, vytvára sa dostatočný východzí podklad pre predprojektovú a projektovú činnosť obnovy objektov.

V zmysle doposiaľ realizovaných prieskumov /PÚK Bratislava v rokoch 1985 - 1987/ pre bloky A, B, C, D, t. j. štyri hlavné a najvýznamnejšie bloky obklopujúce námestie, môžeme konštatovať, že súčasný obraz priestorov je výsledkom premien mesta od jeho gotického založenia po jeho súčasný výraz s jednotiacou úpravou z konca 19. a zač. 20. storočia. Tento výraz bude i naďalej prezentovaný až na malé výnimky so zhodnotením jeho

súčasného stavu. Je možné, že po uskutočnení hĺbkových pamiatkových výskumov bude možné nálezy väčších umelecko-historických a architektonických hodnôt z predchádzajúcich období citlivo priznať pri obnove fasád, aby sa stavebný vývoj mesta nestal anonymným. Predpoklad tomu dáva predovšetkým priestor historického námestia, ktoré si zachovalo urbanistické priestorové cítenie ktorá vznikla na základe dômyselného zámeru renesančnej prestavby súvisiacej so systémom súvisiacich arkád v prízemí objektov. S úpravou fasád úzko súvisí i riešenie parterov reprezentovaných v miestach najväčších atraktivít obchodnými a spoločenskými priestormi ako i ich primeraná reklama. Tieto odporúčame preveriť overovacími štúdiami v rozvinutých pohľadoch a rezopohľadoch /arkádami na nám. Dukly/ tak, aby boli zohľadnené všetky hodnoty prezentované návrhom obnovy, no súčasne vyhodnotený priestorový účinok celku vyplývajúci s horizontálneho radenia parterov.

Zásadne odmietame inštaláciu reklám na fasádach nad arkádami, využívanie presklených plôch na reklamné nápisy, uplatnenie novodobých materiálov /hliník, umelé hmoty/ a typizovaných prvkov /oceľové zárubne, typové vchodové dvere a pod./.

Odporúčame pri návrhu reklám uplatniť tradičné vývesné štíty charakteristické pre historické prostredie, resp. prvky malej architektúry vyjadrujúce funkciu zariadenia.

Povrchové úpravy fasád žiadame riešiť klasickými materiálmi s vylúčením hrubozrnných povrchov zatierajúcich detail a modeláciu prvkov. Tieto povrchy je nutné aplikovať i u novostavieb tak, aby tieto svojím materiálovým riešením nevystu-

povali agresívne z historického rámca prostredia.

6. 3. 8. Riešenie striech

Pre každé naše historické prostredie je charakteristické tradičné krovové zastrešenie objektov. Navyiac v klimatických pomeroch Žiliny je takéto riešenie najvhodnejšie a opodstatnené/množstvo zrážok, snehovej pokrývky/. Zastrešenie objektov v priebehu historických premien mesta sa neustále menilo v dôsledku ničivých požiarov a prestavieb celých objektov, vyplývajúcich z neustále sa zvyšujúcich nárokov užívateľských, ale išnaly vyhovieť súdobému vkusu ovplyvnenému daným slohovým obdobím. Pôvodný obraz založeného mesta detailne nepoznáme. Vychádzajúc z dejín architektúry a súčasných poznatkov a dochovaných archívnych materiálov je nanajvýš pravdepodobné, že pôvodná prízemná gotická zástavba bola zastrešená vysokými strechami, ktorých hrebeň bol kolmý na uličnú fasádu. Prvý vieryhodný grafický doklad ako Žilina v minulosti vyzerala poznáme z kresby rínku z pol. 18. storočia, ktorá nám ústredný priestor predstavuje v rozvinutých pohľadoch už s obohatením priestoru o nový kompozičný dominantný motív barokového komplexu kostola a kláštora jezuitov. Táto kresba predstavuje takmer všetky objekty námestia už ako dvojpodlažné na pôvodne lokátorom delených hĺbkových parcelách, taktiež s hrebeňom strechy kolmým na uličnú fasádu. Táto je vo väčšine prípadov ukončená murovaným štítom v tvare zodpovedajúcim sklonu tradičného zastrešenia. Výnimočne sú objekty na prvom poschodí, drevené k tomu zodpovedajúcim dreveným štítovým ukončením.

Renesančnú atiku môžeme výnimočne určiť na objekte radnice, no i v tomto prípade je jasne čitateľné prevýšenie strechy s hrebeňom kolným na fasádu. K zásadným premenám tvaru striech dochádza zrejme po veľkom požiari v r. 1848, kde na základe dochovanej fotografie jedného bloku /blok D/ dochádza k zníženiu strechy naďalej reprezentovanej hrebeňom kolným k fasáde. Ukončenie strechy je reprezentované klasicisticky pojatým štítom, ktoré na dobovej fotografii môžeme sledovať u piatich architektúr v náväznosti. Výška ich štítového ukončenia je rôznorodá, od tympanonového štítu až po štíty s využitelným podkrovím. Súčasne priestorový výraz bol u susedných objektov obohatený o valbu, t. j. naklonením roviny pôvodného štítu do hĺbky zástavby pri súčasnom zachovaní hrebeňa strechy kolného na fasádu. Na dochovanej dobovej kresbe s pohľadom na farský kostol v pozadí /blok C/ sú u architektúr pôvodnej zástavby /dnes novostavba z 30-tych rokov nášho storočia/ prezentované štítové ukončenie s jasne čitateľným obytným využitím podkrovia.

Dnešný dochovaný stav riešenia krovov je zrejмый z dochovaných fotografií po veľkom požiari v roku 1886. Táto stavebná etapa priniesla zlom nielen v riešení striech, ale i v modernom pojatí preriešenia arkád s uplatnením novodobých materiálov a konštrukčných princípov. Zásadne v rozsahu celého námestia bol zmenený sklon a smerovanie hrebeňa zastrešenia. Na veľkých rozponoch boli tak riešené novodobé konštrukčné krovné systémy s malým sklonom využívajúce tak nový v tej dobe zaužívaný spôsob krytiny - oplechovanie. Zastrešenie bolo na tú dobu skutočne moderné, vychádzajúce z potrieb mesta a zaru-

čujúce väčšiu požiaru odolnosť v snahe zabrániť ďalšiemu ničivému požiaru.

Na základe dnešného poznania preukázaného pamiatkovým prieskumom realizovaným Projektovým ústavom kultúry, toto riešenie zastrešenia úzko súvisí i z premenou dispozícií a interiérových detailov, ktoré smerovali k ozdraveniu a modernizácii a tým i ku kvalitnejšiemu a obývateľnejšiemu prostrediu. Výsledkom týchto premien je kvalitná architektúra s výrazom 19. storočia. Riešeniu zastrešenia zodpovedá i riešenie fasád a prestavba arkád, takže by sa dalo povedať, že pri ochranárskom prístupe, pri ktorom sme zvolili metódu zachovania výsledného stavu premien by bolo žiadúce ponechať v nezmenenom proporčnom riešení i tvarovanie a prekrytie striech. Napriek tomu je zrejmé, že napriek dômyselnej a racionálnej prestavbe z konca 19. storočia v rozsahu celého námestia dochádza k ochudobneniu priestorového riešenia a porušeniu urbanistických a kompozičných princípov priestoru. Námestie svojou rozlohou cca 92 x 92 metrov bolo komponované na priestorový účinok pre pešieho diváka, ktorému pri pohybe sa otvárali stále nové a nové pohľady na hru striech a štítov, /toto je zrejmé i pri dochovanej kresbe, kde autor pri predstavovaní námestia ortogonálnu kresbu fasády dopĺňa vždy o perspektívnu skratku sklonu strechy/. Tým bola dosiahnutá bohatosť, plasticita a materiálová zmena pomerne kludných, v rámci bloku v jednej rovine riešených fasád. Tento zážitok dnešnému divákovi chýba. Priestor je tvrdo ukončený podstrešnými rímsami nad 2. nadzemným podlažím s ťažko resp. nevnímateľným sklonom strechy, ktoré sú neesteticky pôsobiacim plechovým plášťom. Pre citlivého diváka architektúry takto

ostávajú neukončené, nedopovedané, a preto nostalgicky vyhľadávajú dobové kresby, resp. fotografie pre inšpiráciu ich dotvorenia. Pokusom o rekonštrukciu a pôvodnému hmotovému vyjadreniu zodpovedajúcemu pôvodnej urbanite sa niekoľkoročne zaoberá Fakulta architektúry Katedra teórie a dejín architektúry, kreslenia a modelovania v Bratislave, ako i autorské kolektívy v rámci zväzových úloh ZSA. Všetky tieto práce však vychádzali len z teoretických úvah a volali po realizácii pamiatkového výskumu, v odôvodnených prípadoch i hĺbkového /sondážneho/ výskumu fasád, na základe ktorého bude možné zodpovedne povedať akým spôsobom sa rekonštrukcia celého priestoru námestia bude uberať tak, aby s cieľom dosiahnuť hodnôt jedných neboli porušené a zničené hodnoty druhé.

Riešenie tohto problému musí byť multidisciplinárne: popri stanovisku historikov umenia musí byť zohľadnené i stanovisko urbanistov a architektov i širokej verejnosti, na ktorých závisí, aby svojím riešením, priestorovým cítením a predovšetkým pri zachovaní identity prostredia a pamiatkových hodnôt docielili maximálne príťažlivé prostredie s pulzujúcim životom našej doby a dôstojným odkazom nasledujúcej generácie.

Odporúčame, aby priestorové riešenie námestia bolo naďalej overované variantne s ponechaním súčasného zastrešenia a hmotovej skladby, ako i s riešením zodpovedajúcim pôvodnej urbanistickej skladbe s valorizáciou prostredia a dosiahnutím nových úžitkových hodnôt vo forme využiteľného podkrovia. K výslednému riešeniu je možné pristupovať i na základe realizácie rekonštrukcie MPR Bardejova, po dôslednej analýze a poučení sa na prínose, ako i chybách v realizácii,

Z tohto dôvodu i zásady pamiatkovej starostlivosti v otázke zastrešenia objektov na námestí ostávajú otvorené, a dávajú priestor pre ďalšie bádanie a diskusiu.

Ostatné objekty v MPR sú väčšinou z mladšieho obdobia s charakteristickým sklonom strechy a smerovaním hrebeňa v smere uličnej fasády. Takéto zastrešenia sa požadujú i pri riešení obnovy týchto objektov, resp. objektov na rezervných plochách. Zastrešenie plochými strechami v rámci MPR je nežiadúce a tvarovo rušiacie historické prostredie.

6. 3. 9. Riešenie priestorov a ulíc

Rehabilitácia historických priestorov a ulíc vyžaduje špecifický prístup k ich zhodnoteniu. Kvalitu regenerácie historických ulíc a priestranstiev dopĺňa otvorenie pešej zóny, pričom je potrebné popri vhodne volenej obchodnej náplni vytvárať prostredie poskytujúce tiež pohodu a oddych /lavičky, zeleň, fontány, letné čítárne, espressá a pod./.

Dôraz je nutné klásť i na riešenie dlažieb, osvetlenia a prvkov malej architektúry, ktoré by mali umocňovať hodnoty pôvodných objektov a dotvárať atmosféru historického prostredia. Mimoriadnu pozornosť si zaslúži riešenie hlavného námestia /nám. Dukly/, ktoré vývojom stratilo svoju pôvodnú trhovú funkciu a stalo sa vysokoatraktívnym spoločenským priestorom. Vhodnou úpravou námestia je možné celavedome docieľiť jeho plnohodnotné využitie. Základom tohto riešenia je vylúčenie dopravy, realizácia novej dlažby s vylúčením vozovky, realizácia funkčných terás s väzbou na atraktívne zariadenia s obsluhou, uplatnenie fontány a zelene pre vytvorenie kľudových polôh na sedenie. Riešenie musí vytvoriť i priestor pre príležitostné kultúrne a spoločenské podujatie /vystúpenia folklórnych skupín, tribúna a pod./. Námestie vzhľadom na jeho veľkosť a tradície ostáva i naďalej srdcom mesta, a preto práve od jeho riešenia /voľba funkcií a vysoká náročnosť na estetickú úroveň jeho prvkov/ záleží uplatnenie jeho kultúrno-spoločenských hodnôt spojených s identitou mesta.

6. 3. 10. Malá architektúra

Malá architektúra vrátane plastík nie je v historickom jadre početne zastúpená. O to väčší dôraz je potrebné klásť na jej zachovanie, ako i na doplnenie najvýznamnejších priestorov o súčasné výtvarné diela.

Baroková plastika - stĺp Immaculaty na námestí odporúčame ponechať v pôvodnej polohe. Jestvujúce riešenie fontány nie je na dostatočnej estetickej a funkčnej úrovni. V prípade požadovaného zrušenia terajšieho oplotenia a trávnatých plôch nezaručuje dostatočnú bezpečnosť /nebezpečie úrazu malých detí/. Preto je potrebné túto prebudovať a v jej okolí vytvoriť príjemné prostredie so sedením, a tak zaručiť jednu zo základných funkcií námestia - miesta neformálnych stretnutí. Priestor je nutné obohatiť o prvky ako sú deliace múriky terás, schodíky, lavičky, odpadové koše, žardiniéry, informačný systém. Všetky tieto prvky by mali byť riešené na vysokej výtvarnej a dizajnerskej úrovni zodpovedajúcej hodnotám prostredia. Pozornosť je potrebné venovať i dizajnu označenia ulíc a číslovania domov a umiestneniu týchto označení na fasádach tak, aby kompozične nerušili dekoráciu historických fasád. Mimoriadne citlivo je potrebné pristupovať k riešeniu reklamy a parterov. Popri jestvujúcich kludových a spoločenských priestoroch je nutné vytvárať ich v rámci vnútroblokov a tieto spolu s riešením vhodnej náplne sprístupniť pre verejnosť. Regenerácia prostredia si vyžaduje i kvalitatívne nový prístup k

riešení zelených plôch v prstenci obvodu mestskej pamiatkovej rezervácie. Tieto je potrebné kultivovať a zobytniť, tak, aby sa stali vyhľadávaným miestom pre krátkodobú rekreáciu.

Zvláštnu pozornosť si zaslúžia i terasy v okolí farského kostola, ktoré v súčasnosti vzhľadom na ich nefunkčné a neestetické riešenie sú nevyhľadávané a mimo prevádzky mesta. Správne volenou náplňou a estetizáciou prostredia /napr. uplatnením plastík žilinských dejateľov/, osadením vhodnej zelene, lavičiek, resp. vysunutím obslužnej terasy s občerstvením sa môžu terasy stať vyhľadávanou kludovou oázou v rámci živého organizmu centra mesta.

Obdobne je potrebné architektonizovať a preriešiť priestor ochranného pásma - námestie SNP a priestor pred Pivovarom. Súčasná úprava týchto priestorov s jasnou diferenciaciou dopravnej trasy a veľkoplošnými trávnatými plochami si vyžaduje zjednotenie priestoru, jeho doplnenie vhodným sochárskym dielom a fontánou, zmenou systému zelene s osadením prvkov malej architektúry, informačného systému. Súčasná fontána a plastika komorného charakteru je pre daný priestor nevhodná, a preto ju odporúčame premiestniť napr. do parkovej úpravy Sedláčkovho parku.

6. 3. 11. Osvetlenie

Popri bežnom osvetlení priestorov a ulíc je potrebné riešiť i slávnostné osvetlenie jednotlivých dominantných architektúr /jezuitský komplex, farský kostol a Burianova veža/. Slávnostné osvetlenie je súčasťou pôsobenia celej MPR. Toto musí byť riešené s ohľadom na chodca pohybujúceho sa v území historického jadra, ale i s ohľadom na vnímanie architektúr z diaľkových pohľadov. Len komplexnosť riešenia osvetlenia celej MPR môže priniesť pozitívny účinok a dociele- nie neopakovateľnej atmosféry.

Osvetlenie priestorov a ulíc v historickom jadre musí byť podriadené svojmu prostrediu. Svietidlá je možné riešiť ako stožiarové, ale i konzolové na fasádach v miestach, kde prietočnosť ulíc nie je dostatočná. Umiestnenie svie- tidiel na fasádach zásadne však musí rešpektovať charakter a kompozíciu fasády. Obzvlášť citlivo je potrebné riešiť os- vetlenie arkád na námestí a na Radničnej a Hodžovej ulici. Zásadne je potrebné sa vyvarovať doterajšiemu spôsobu zave- sovania osvetľovacích telies do vrcholov klenieb arkád. Rie- šenie osvetlenia arkád si vyžaduje spracovanie samostatnej štúdie osvetlenia spoločnej pre riešenie parteru s výkladmi, pričom docielenie nevťieravého, ale dostatočne osvetleného krytého pešieho ťahu najvýznačnejších trás v historickom jadre. Z hore uvedeného je zrejmé, že v rámci historického prostredia nie je uplatniteľný typizovaný dizajn dnešných

svietidiel, ale osvetleniu je potrebné venovať náležitú pozornosť tak, aby typ svietidla sa stal jedným z výrazných špecifík historického jadra. Dizajn svietidla môže byť inšpirovaný svojimi historickými predchodcami, no nevylučuje sa ani netradičné tvarovanie pri použití ušľachtilých materiálov a esteticky a proporcionálne kvalitne zvládnutého návrhu.

6. 3. 12. Materiály

Pri obnove pamiatok i v budúcnosti ostami rozhodujúce klasické materiály. Prioritne by mala byť využívaná pálená krytina, resp. jej náhrada, ako sú betónové farebné tašky. V odôvodnených prípadoch je možné využívať medený plech. Ide predovšetkým o stavby spoločensky významné, ako je komplex kláštora, bývalý panský dom, radnica. U bežných meštianskych domov je použitie medeného plechu neopodstatnené. U fasád sa vylučuje použitie hrubozrnných omietok, ktoré potierajú modeláciu plastiky a výtvarného stvárnenia fasád. Doteraz zaužívané hliníkové výklady je nutné zásadne vymeniť za vhodnejšie konštrukcie drevené resp. celosklenné. U pamiatkových objektov je neprípustné využívanie typizovaných prvkov, ale je potrebné uplatňovať atypické konštrukcie do pôvodných otvorov riešených v celkovom súlade s výrazom objektu. Individuálny prístup sa vyžaduje i u prvkov reklamy, pútačov, osvetlenia a pod., u ktorých je vhodné taktiež použitie klasických materiálov.

Novostavby v historickom prostredí je možné riešiť novodobými konštrukčnými materiálmi ako je železobetónový skelet, oceľové konštrukcie, veľkoplošné presklenia, i pri týchto je však žiadúce najmä u fasád uplatňovať klasické materiály a technológie.

Povrchové úpravy priestorov a ulíc by mali v súlade s prostredím byť riešené klasickým drobnokockovým dláždením.

6. 3. 13. Zeleň

Ochrana, ozdravenie a rozšírenie zelených plôch je jednou z význačných úloh regenerácie a revitalizácie mestskej pamiatkovej rezervácie.

Z výraznejších plôch zelene je to zeleň na ústrednom námestí. Táto, vzhľadom na svoju nevhodnú druhovú skladbu a nevyužitelnosť /v ohradení v strede námestia/, musí byť riešená na kvalitatívne vyššej úrovni, poskytujúcej prostredie najvyšších hodnôt. Z jestvujúcich solitérov je potrebné ponechať iba vzrastlé lípy, ktoré svojou biologickou i estetickou hodnotou zaručujú kvalitu a vysokú úžitkovosť prostredia i v budúcnosti.

Z hľadiska zelene je nutné pristúpiť k jej uplatneniu v záujme ozdravenia i u vnútroblokových priestorov.

S uplatnením solitérov v rámci uličných koridorov sa vzhľadom na ich stiesnenosť neuvažuje ani v budúcnosti. Je však možné na vhodných miestach uplatniť zeleň v žardi- niérach, resp. popínavú zeleň.

Pásy zelene na obvode pamiatkovej rezervácie je potrebné skultivovať a doplniť o prvky malej architektúry s možnosťou ich využitia pre krátkodobú rekreáciu.

V lokalite dnešného trhoviska je potrebné ozdraviť a doplniť vzrastlé solitéry a tieto využiť ako kompozičnú os vedúcu k Domu umenia. Priestor je možné doplniť malou architektúrou, ktorá poskytne možnosti kvetinovému trhu.

Predaj kvetov v exteriéri by mal doplniť i atmosféru hlavného námestia. Rôznofarebnosť kvetov a ich sezónnosť práve na námestí môže pripomínať jeho pôvodnú funkciu. Dostatočnú pozornosť je potrebné venovať i zeleni na terasách pri farskom kostole a na námestí SNP.

Súčasná zeleň záhrad na terénnom zlome medzi Dolným valom a Pivovarskou ulicou je nutné kvalitatívne prehodnotiť. V prípade realizácie parkovej úpravy, ako podnože MPR, je treba riešiť sadovnícke úpravy formou anglického parku s malým počtom solitérov s uplatnením zelene, ktorá skladbou vychádza z domácich druhov a z okolitej prírody.

Zásadne u parkových a sadových úprav v rámci MPR sa neodporúča výsadba exotických rastlín nevhodných pre dané prostredie.

6. 3. 14. Technické zariadenia a ich uplatnenie v obraze mesta

V historickom prostredí MPR je nutné zabezpečiť dôslednú estetizáciu technických zariadení, resp. ich umiestňovanie v pohľadovo málo exponovaných plochách. Elektrické vedenia Vn, Nn by zásadne mali byť kabelizované. Je potrebné prehodnotiť súčasnú situáciu trafostaníc a perspektívne uvažovať s ich vymiestnením, resp. s ich riešením v rámci vnútroblokov. Reprodukory miestneho rozhlasu je potrebné situovať mimo exponovaných pohľadov, resp. uvažovať s atypickým dizajnom tohto zariadenia, zosúladiť s prostredím. V rámci MPR je potrebné uvažovať i s telefónnymi zariadeniami vyšších estetických kvalít, prípadne s ich umiestnením v rámci interiérov objektov. V historicky cenných priestoroch pasáží, podjazdov, vstupov do objektov, nie je prípustné umiestňovať plynometry, rozvodné skrine a ich rozvody.

V konečnom štádiu by bolo žiadúce v MPR doriešiť na kvalitatívne vyššej úrovni i dopravné značenia a jeho vhodné situovanie.

6. 3. 15. Technická infraštruktúra

Základným predpokladom záchrany a obnovy MPR je regenerácia jej technickej infraštruktúry. Skúsenosti z ostatných historických jadier poukazujú na nedostatočnosť jestvujúcej infraštruktúry, na jej kapacitné poddimenzovanie a fyzické opotrebovanie. Správny chod mestského organizmu nie je možný bez dostatku energie, dostatočného množstva vody a bezkolízneho odvedenia vôd. Z tohto dôvodu je potrebné urýchlene spracovať generel inžinierskych sietí, so zvoleným optimálnym prístupom a to cestou rekonštrukcie sietí, resp. ich kolektorizáciou.

Zásadnou by malo byť riešenie infraštruktúry včítane domových prípojok v predstihu pred obnovou objektov a samozrejme pred akoukoľvek úpravou priestorov a ulíc. Nedávno realizovaná výmena dlažby na nám. Dukly bez predchádzajúcej prípravy územia je príkladom nevhodnosti takéhoto riešenia.

6. 3. 16. Názvy ulíc a námestí

Históriu a topografiu miest popri kultúrnych pamiatkach najviac približujú názvy ulíc a námestí. Tieto i krátkodobým návštevníkom dávajú predstavu o histórii mesta, o jeho vzniku, o jeho živote. Staré uličné názvy boli takmer vždy popisné a zachytávali dianie, resp. význam miesta. Tradova-

nie starých uličných názvov je súčasťou vážnosti a úcty k histórii mesta. Z tohto dôvodu odporúčame opätovné zavedenie historických názvov v čo najväčšej miere v rámci MPR, aby popri názvoch Dolný val, Horný val, Priekopa, ktoré jednoznačne určujú ich pôvodný charakter boli reanimované i ďalšie význačné priestory a ulice:

6. 3. 17. Archeologické výskumy a nálezy

Ochranu archeologických nálezov a nálezísk zaisťuje právne Zákon č.27 SNR z 9. apríla 1987 o štátnej pamiatkovej starostlivosti.

Archeologický nález je vec /súbor vecí/, ktorá je dokladom alebo pozostatkom života človeka a jeho činnosti od počiatku jeho vývoja do novoveku a zachovala sa spravidla pod zemou / § 23, odst.1/.

~~Archeologické nálezy a náleziská zapísané do Ústredného zoznamu kultúrnych pamiatok SSR sú predmetom pamiatkovej starostlivosti v zmysle platných predpisov /vzťahujúcich sa na KP/ v záujme ich zachovania, ochrany a vhodného spoločenského využitia.~~

~~Starostlivosť štátu o KP zabezpečujú orgány a organizácie ŠPS v súlade so spoločenskými potrebami /§ 1, odst.2/.~~

~~Vlastník KP /správca, užívateľ/ nálezu je povinný starať sa o jeho zachovanie, udržiavanie a chrániť ho pred poškodením a znehodnotením /§ 9, odst.1/.~~

~~Vlastník KP-nálezu je povinný oznámiť ústrednej organizácii ŠPS každú zmenu vlastníctva /správy, užívania/~~

najneskôr do 30 dní /§ 7, odst.5/.

Ak vlastník KP-nálezu neplní vyšeuvedené povinnosti, vydá ONV po vyjadrení krajskej organizácie ŠPS rozhodnutie o opatreniach a stanoví lehotu na ich vykonanie /§ 10, odst.1/.

Pri nehnuteľných archeologických nálezoch, vyhlásených za KP zabezpečuje starostlivosť o ne organizácia, ktorú určí ONV /§ 23, odst.5/.

Zákon č. 27 SNR o štátnej pamiatkovej starostlivosti chráni i dosiaľ neznáme nálezy - § 22, odst.2; § 23, odst.2,3. V prípade stavebnej alebo inej činnosti na území s archeologickými nálezmi sú stavebníci už od doby prípravy stavby povinní zámer oznámiť Archeologickému ústavu a umožniť na tomto území archeologický výskum. Ak je stavebníkom soc.organizácia, je táto povinná uhradiť náklady na výskum.

Nález, ktorý nebol zistený pri archeologickom výskume sa ohlásí Archeologickému ústavu, resp. najbližšiemu múzeu priamo, alebo prostredníctvom MsNV. Oznámenie urobí nálezca alebo osoba zodpovedná za vykonanie prác, pri ktorých k nálezu prišlo - najneskôr do druhého dňa.

Archeologický nález a nálezisko sa musia ponechať bezo zmeny /najmenej 5 prac. dní od oznámenia/ až do obhliadky Archeologickým ústavom, resp. múzeom, ktorí vykonajú nevyhnutné opatrenia na záchranu nálezú-náleziska.

Archeologické nálezy, ktoré sa zistia v súvislosti s prípravou, resp. vykonávaním stavby, sú chránené Stavebným zákonom - § 127.

Všetky hnutelné archeologické nálezy sú národným majetkom a ukladajú sa spravidla do múzeí - § 23, odst.6.

6. 3. 18. Prezentácia pamiatkového fondu v ^{PZ}MPR

V záujme prezentácie ^{PZ}MPR je nutné zabezpečiť pravidelnú informovanosť širokej verejnosti o príprave a postupe revitalizácie ^{PZ}MPR masovokomunikačnými prostriedkami. Pozitívne dopady obnovy na centrálnu časť aglomerácie, ktorá sa prostredníctvom tlače, rozhlasu, televízie a filmu dostane do povedomia spoločnosti, sú významným popularizačným faktorom mesta a inšpiráciou pre ďalší cieľavedomý postup záchrany a obnovy ^{PZ}MPR.

Súčasťou prezentácie pamiatkového fondu je jeho vhodné využitie a sprístupnenie verejnosti.

Trvalá propagácia hodnôt nášho kultúrneho dedičstva /historického jadra/ vedie k usmerneniu občanov k hrdosti na tieto hodnoty a zabezpečeniu pomoci pri ich záchrane a obnove. V záujme zapojenia čo najširšieho spektra tvorivých pracovníkov do úloh súvisiacich s revitalizáciou ^{PZ}MPR je potrebné nadviazať a rozvíjať úzke kontakty najmä so ZSA a SFVU, v plnom rozsahu využiť možnosti zapojenia Fakulty architektúry SVŠT a ďalších fakúlt do prípravnej fázy obnovy.

V širokom meradle zapájať členskú základňu dobrovoľných organizácií - SZOPK, SZM, PO v rámci ich aktivít do širších foriem obnovy a propagácie ^{PZ}MPR /letné pracovné tábory, brigádnicka činnosť, osvetová činnosť, patronáty/.

Obnovu a záchranu ^{PZ}MPR zakotviť i do volebných programov NV v akciách "Z" /úpravy vnútroblokových priestorov, mestskej zelene, objektov navrhnutých na využitie pre potreby organizácií NF/.

6. 3. 19 Zabezpečenie regenerácie MPR

Zabezpečenie regenerácie MPR je zakotvené v prílohe k
Uzneseniu Vlády SSR č. 194/1987

O p a t r e n i a

na záchranu, obnovu a využitie mestských pamiatkových rezervácií v Trenčíne, Trnave a Žiline.

1. Doplniť pamiatkovo hodnotné objekty do Štátneho zoznamu nehnuteľných kultúrnych pamiatok /od 1. 1. 88 - Ústredného zoznamu kultúrnych pamiatok/ po podrobnom zhodnotení stavebno-technického stavu a možností ich záchrany a obnovy.

T: 31. 12. 1987

2. Zaslať podklady o vyhlásení pamiatkových rezervácií /ďalej len rezervácií/ a o jednotlivých pamiatkových objektoch príslušnému stredisku geodézie pre zaznamenanie do evidencie nehnuteľností.

T: 31. 12. 1987

3. Udržiavať všetky pamiatkové objekty v dobrom stave, v naliehavých prípadoch vykonať stavebné úpravy a udržiavacie práce.

T: priebežne

4. Vypracovať komplexné programy záchrany a obnovy rezervácií v súlade so schválenou územnoplánovacou dokumentáciou a perspektívami rozvoja príslušných miest tak, aby sa rezervácie v rámci centrálnych mestských zón stali významnou súčasťou politického, kultúrneho a spoločenského života.

T: 31. 3. 1988

5. Dopracovať a schváliť návrhy plánov obnovy pamiatkových objektov na roky 1988 - 90 v rámci bilancovaných kapacít organizácií Ministerstva stavebníctva SSR a vyčlenených kapacít podnikov miestneho stavebníctva na roky 8. 5RP.

T: 31. 12. 1988

6. Riešiť vhodné využitie pamiatkových objektov v súlade s komplexnými programami záchrany a obnovy rezervácií, predovšetkým socialistickými organizáciami.

T: trvale

7. Zabezpečiť investorskú činnosť a koordináciu realizačných prác pri záchrane a obnove rezervácií, jednotlivých pamiatkových objektov a pri budovaní podmieňujúcich stavieb technickej infraštruktúry.

T: 31. 12. 1987

8. Zabezpečiť potrebné finančné prostriedky na údržbu a obnovu pamiatkových objektov v rámci úloh rozpísaných strednodobým a vykonávacím plánom, ako aj rozpočtovým výhľadom a ročným rozpočtom.

T: priebežne

9. Vyčleniť záväzné objemy prác podnikov miestneho stavebníctva a miestnych prevádzkárni na údržbu a obnovu pamiatkových objektov v rezerváciách na roky 1988 - 1990 a výhľadovo na roky 9. a 10. SRP.

T: 31. 3. 1988

10. Pravidelne polročne hodnotiť plnenie úloh záchranu a obnovy rezervácií, správy o plnení predkladať medzirezortnej komisii pre záchranu a obnovu mestských pamiatkových rezervácií.

T: do 30 dní po uplynutí
polroka

Hore uvedené opatrenia boli uložené Rade Západoslovenského krajského národného výboru /pre MPR Trenčín a Trnava/ a Rade Stredoslovenského krajského národného výboru pre MPR Žilina.

Rozpracovaním tohto uznesenia boli poverené príslušné národné výbory a organizácie /ONV Žilina, MsNV Žilina, KÚŠPSOP Banská Bystrica, KÚŠPSOP stredisko Žilina, ÚHA mesta Žilina/.

6. 4. Zásady pamiatkovej starostlivosti v ochrannom pásme MPR

Pri riešení ochranného pásma MPR sa hlavný dôraz kladie na ochranu objektov zapísaných a navrhovaných na zápis do Ústredného zoznamu nehnuteľných kultúrnych pamiatok a na zachovanie mestotvornej kompaktnej zástavby, na jej pôvodnom výškovom zónovaní a zachovaní diaľkových pohľadov a priehľadov na MPR.I v prípade ochranného pásma musí ísť o regeneráciu a to v trase ulice SNP a ul. Marxa-Engelsa vzhľadom na kvality architektúr a ich identifikačné hodnoty a regeneráciu sanačnú /rekonštrukčnú/ a v ostatnej časti o regeneráciu modernizačnú, t. j. dotvárajúcu. Pri dotvárajúcej regenerácií sa predpokladá uplatnenie jestvujúcej kvalitnej zástavby a jej doplnenie na pôvodnej urbanistickej obnove s rešpektovaním pôvodného trasovania, uličných čiar, výšky zástavby.

V ochrannom pásme sa nachádza i Sedláčkov park, ktorý i naďalej bude zohrávať významnú úlohu. Je však žiadúce vytvoriť podmienky pre jeho ozdravenie, estetizáciu a doplnenie prvkami malej architektúry a osvetlenia na kvalitatívne vyššej úrovni. Z hľadiska dopravy je žiadúce zaručiť po obvođe MPR, t. j. v ochrannom pásme, regulovaný systém dopravy a dostatočné možnosti pre statickú dopravu /uplatniť formu parkovacích garáží/. Je potrebné vytvoriť bezkolízne prepojenie medzi železničnou a autobusovou stanicou s mestskou pamiatkovou rezerváciou. Z tohto hľadiska sa realizácia pochodu pre peších javí ako nevhodná a v budúcnosti by sa

malo uvažovať so zapustením dopravy v prednádražnom priestore /t.j. prinavrátiť peším priamu trasu a dopravu viesť podjazdom/.

V ochrannom pásme je treba zásadne sa vyhýbať solitérnym stavbám, ktoré predstavujú rozpad urbanistickej štruktúry a ich priestorová náročnosť a diferencovanosť nie je mestotvorná.

Pre ochranné pásmo MPR platia všetky zásady stanovené pre MPR v primeranom rozsahu s ohľadom na kompaktnosť kvalitnej historickej zástavby.

6. 4. 1. Podmienky pre stavebnú a hospodársku činnosť
v ochrannom pásme MPR.

- a/ zachovať pamiatkové objekty sústavnou údržbou v dobrom stave a zabezpečiť ich primerané využitie v súlade so schválenou územno-plánovacou dokumentáciou,
- b/ úpravu objektov, nevyhnutnú novú zástavbu, úpravy terénu, komunikačné a iné ~~/najmä na území ul. SNP a okolie/~~ je možné vykonávať len v súlade s podmienkami určenými príslušnou organizáciou štátnej pamiatkovej starostlivosti,
- c/ nová výstavba na území ochranného pásma musí dotvárať historický a architektonický charakter mesta a musí byť hodnotným reprezentantom súčasnej urbanisticko-architektonickej tvorby,

- d/ kompozičné a výškové usporiadanie výstavby nesmie v diaľkových pohľadoch a najmä vo významných pohľadových koridoroch rušivo ovplyvňovať charakteristické dominanty, panorámu a siluetu historického jadra,
- e/ kontrolu dodržiavania podmienok na území ochranného pásma vykonáva ONV ^{ZVOLEŇ} ~~Žilina~~, ktorý si môže k nej vyžiadať odbornú-metodickú usmernenie a pomoc krajskej organizácie štátnej pamiatkovej starostlivosti /KÚŠPSOP Banská Bystrica/, prípadne ~~ústrednej organizácie štátnej pamiatkovej starostlivosti /Štátny ústav pamiatkovej starostlivosti Bratislava/.~~

7. ZÁVER

~~Aktualizácia~~ zásady pamiatkovej starostlivosti po jej schválení Radou MsNV a Radou ONV sa stáva ^{záväzným} a kvalifikovaným podkladom pre ~~aktualizáciu~~ ^{územnoplánovaciu} ~~územnoplánovaciu~~ dokumentáciu a ~~Komplexného programu obnovy a záchrany~~ ^{CMZ Zvolen} MPR Žilina.

Zárukou úspešného zvládnutia náročného ~~komplexu~~ komplexu úloh celospoločenského významu, aký predstavuje revitalizácia ^{zvolenského} žilinského historického jadra, môže byť iba dôsledné dodržiavanie schváleného programu obnovy, vytváranie optimálnych podmienok jeho napíňania, pravidelná kontrola prijímaných opatrení a v rovnakej miere kvalifikovaný a angažovaný prístup zodpovedných pracovníkov a maximálna pracovná aktivita jednotlivých pracovníkov i celých kolektívov podieľajúcich sa na realizácii plánov obnovy.

Štátny ústav pamiatkovej starostlivosti v Bratislave
na základe poverenia Ministerstva kultúry Slovenskej
socialistickej republiky

V y d á v a

Zásady pamiatkovej starostlivosti pre mestskú pamiatkovú
rezerváciu ŽILINA v zmysle Zákona č. 27/1987 Zb. SNR
"o štátnej pamiatkovej starostlivosti" podľa § 5; Zákona
č. 50/1986 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku
podľa § 126 a Vyhlášky č. 84/1986 FMTIR o územnoplánovacích
podkladoch a územnoplánovacej dokumentácii podľa § 8 a prí-
lohy č. 2 tejto vyhlášky.

Ing. arch. Peter Brtko

riaditeľ ústavu

Bratislava, január 1988

Zoznam objektov v mestskej pamiatkovej rezervácii zapísaných v ústrednom zozname nehnuteľných kultúrnych pamiatok

č.	Miesto	Názov pamiatky	Č. v ÚZ	Kat.
1.	H. Val 1/215	farský kostol + Burianova veža	ss/1393	2
2.	Nám. Dukla 22/159	jezuit. kostol	ss/1395	2
	Nám. Dukla 23/158	kláštor	ss/1395	2
3.	Nám. Dukla	socha imaculata	ss/1396	2
4.	Nám. Dukla 9/196	mešt. dom	ss/1400	1
5.	Nám. Dukla 10 /195	mešt. dom	ss/1401	1
6.	Nám. Dukla 12/193	mešt. dom	ss/1402	1
7.	Nám. Dukla 13/192	mešt. dom	ss/1403	2
8.	Nám. Dukla 14/191	mešt. dom	ss/1404	1
9.	Nám. Dukla 15/190	mešt. dom	ss/1405	2
10.	Nám. Dukla 16/159	mešt. dom	ss/1406	2
11.	Nám. Dukla 17/188	mešt. dom	ss/1407	2
12.	Nám. Dukla 18/187	mešt. dom	ss/1408	2
13.	Nám. Dukla 19/162	mešt. dom	ss/1409	2
14.	Nám. Dukla 20/161	mešt. dom	ss/1410	2
15.	Nám. Dukla 21/160	mešt. dom	ss/1411	3
16.	Nám. Dukla 28/51	mešt. dom	ss/1412	2
17.	Nám. Dukla 29/50	mešt. dom	ss/1413	2
18.	Nám. Dukla 30/49	mešt. dom	ss/1414	3
19.	Nám. Dukla 31/48	mešt. dom	ss/1415	2
20.	Nám. Dukla 32/47	mešt. dom	ss/1416	2

21.	Radničná 2/35	mešt. dom.	ss/1417	2
22.	Hodžova 4	mešt. dom	ss/1419	2
23.	Hodžova 6	mešt. dom	ss/1420	2
24.	Hodžova 8	mest. dom.	ss/1421	3
25.	Hodžova 12	mešt. dom.	ss/1422	3
26.	Hodžova 16	mešt. dom	ss/1423	2
27.	Horný Val 20/41	mešt. dom, pam. miesto	ss/3307	2
28.	Horný Val 25/12	mest. dom	ss/1425	2
29.	Horný Val 27/13	dom	ss/1426	3
30.	Hodžova 20/201	dom	ss/1437	3
31.	Hodžova 18/202	sporiteľňa	ss/1452	3
32.	Dimitrovova 4/139	kultúrny dom /kino Fatra/	ss/3279	3
33.	Nám. SNP	balustráda	ss/3301	

Zoznam objektov navrhnutých na zápis do ústredného zoznamu
 nehnuteľných kultúrnych pamiatok prerokovaných a schválených
 Radou ONV v decembri 1987

Por. č.	Ulica	číslo	názov pamiatky
1.	Bottova	7	meštiansky dom
2.	Bottova	9	meštiansky dom
3.	Bottova	11	meštiansky dom
4.	Dimitrovova	1	meštiansky dom
5.	Dolný Val	14	meštiansky dom
6.	Nám. Dukla	1	meštiansky dom
7.	Nám. Dukla	2	meštiansky dom
8.	Nám. Dukla	3	meštiansky dom
9.	Nám. Dukla	6	meštiansky dom
10.	Nám. Dukla	7	meštiansky dom
11.	Nám. Dukla	8	meštiansky dom
12.	Nám. Dukla	24	meštiansky dom - panský dom
13.	Nám. Dukla	25	meštiansky dom
14.	Nám. Dukla	26	meštiansky dom
15.	Fučíkova	3	meštiansky dom
16.	Fučíkova	5	fara
17.	Hodžova	2	meštiansky dom
18.	Hodžova	10	meštiansky dom
19.	Horný Val	12	meštiansky dom
20.	Horný Val	17	meštiansky dom
21.	Horný Val	19	meštiansky dom
22.	Horný Val	21	meštiansky dom
23.	Horný Val	23	meštiansky dom
24.	Horný Val	35	tržnica

Zoznam objektov v ochrannom pásme MPR zapísaných
v Ústrednom zozname nehnuteľných kultúrnych pamiatok

Por. čís.	Ulica	Číslo	Názov pamiatky	Číslo ÚZ	kate- górie
1.	Lenínovo nám.		pomník V.I.Lenina	3300	
2.	Marxa-Engelsa	11	synagóga	1398	1
3.	Marxa-Engelsa	12	kláštor frant.	1394/1	1
4.	Marxa-Engelsa	14	kostol frant.	1394/2	1
5.	Marxa-Engelsa	15	reálka	1438	3
6.	SNP	1	pamätný dom- kaviareň Astória	1435	2
7.	Sedláčkov sad		pomník padlým	1436	2
8.	Šmeralova	10	pamätný dom	1436	2

Zoznam objektov v MPR a jej ochrannom pásme navrhnutých
na zápis do ústredného zoznamu nehnuteľných kultúrnych
pamiatok

Por. čís.	Ulica	Číslo	Názov pamiatky
1.	Fučíkova	5	fara
2.	Marxa-Engelsa	6	obytný dom
3.	Marxa-Engelsa	8	obytný dom
4.	SNP	2	obytný dom
5.	SNP	7	obytný dom
6.	SNP	11	obytný dom
7.	SNP	12	obytný dom
8.	Šmeralova	3	obytný dom
9.	Rauchova	1	obytný dom

Zoznam objektov v MPR vyžadujúcich úpravu

Por. čís.	Ulica	Číslo
--------------	-------	-------

1.	Dukla	5
2.	Dukla	27
3.	Makovického	11
4.	Pivovarská	26
5.	Potraviny na Trhovisku	
6.	Hodžova	3

Zoznam objektov dotvárajúcich prostredie MPR

Por. čís.	Ulica	Číslo
--------------	-------	-------

1.	Dukla	11
2.	Burianova Medzierka	6
3.	Horný val	8, 13, 14, 15, 16, 18, 22, 24, 26,
28, 30, 31, 32
4.	Fučíkova	9
5.	Dolný val	3, 5, 7, 9, 11, 23, 24, 26, 28, 30,
32, 49
6.	Sládkovičova	4, 6, 8, 10, 13, 15
7.	Priečna	3, 5,
8.	Makovického	8
9.	Bottova	3, 4, 5, 12
10.	Radničná	4, 6
11.	Na Priekope	3, 13
12.	Hodžova	2
13.	Pivovarská	2, 4
14.	Dimitrovova	3, 7,
15.	Štúrova	4, 12, 16

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY:

1. Vlastivedný sborník Žilinského kraja, Osveta, Martin, 1958
2. Súpis pamiatok na Slovensku, zväzok III. R - Ž, OBZOR Bratislava, 1969
3. Vlastivedný zborník Považia X., vydaný 1970
4. Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku 1975, Nitra 1976
5. ŽILINA dejiny a prítomnosť, monografický zborník, Osveta, Martin 1975
6. Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku 1976,
7. Vlastivedný slovník obcí na Slovensku III, VEDA, Bratislava 1978
8. Významné slovanské náleziská na Slovensku, Bratislava 1978
9. Liptay J., Princípy a metódy záchrany a regenerácie historických jadier miest, Študijné zvesti ŠÚPS, Bratislava 1985

ZOZNAM FOTOGRAFIÍ

1. Pohľad na mesto - roku 1857
2. Pohľad na mesto - nedatované
3. Kalich
4. Detail s pohľadom na mesto - 1715
5. Kresba rínku z prvej pol.18. storočia
6. Parcelácia z 20. rokov 20. storočia
7. Námestie - kresba spred r. 1848
8. Námestie, foto spred r. 1886
9. Pohľad na domy na námestí po r. 1886
10. Pohľad na kostol jezuitov zo zač. 20. storočia
11. Nám. Dukla - foto z 20. rokov
12. Nám. Dukla - foto z 30. rokov
13. Nám. Dukla - foto z 20. rokov
14. Nám. Dukla - foto z 20. rokov
15. Letecký pohľad na nám. Dukla
16. Farský kostol - foto z roku 1933
17. Farský kostol - foto zo 40. rokov
18. Farský kostol - foto z 30. rokov
19. Nám. Dukla
20. Nám. Dukla
21. Nám. Dukla
22. Nám. Dukla
23. Nám. Dukla
24. Hodžova ul.
25. Fučíkova ul.

26. Nám. SNP
27. Nám. SNP foto z 30. rokov
28. Ulica Marxa-Engelsa
29. Dolný val
30. Dolný val
31. Horný val, foto z roku 1959
32. Horný val
33. Radničná ulica
34. Dolný val
35. Roh ulíc Dolný val a Fučíkovej
36. Dolný val
37. Na Bráne
38. Na Bráne
39. Na Priekope
40. Na Bráne
41. Na Bráne
42. Na Bráne
43. Horný val
44. Horný val
45. Pivovarská ul.
46. Pivovarská ul.
47. Kuzmányho ul.
48. Dolný val
49. Makovického ul.
50. Makovického ul.

51. Makovického ul.
52. Makovického ul.
53. Makovického ul.
54. Makovického ul.
55. Kuzmányho ulica - nárožie s Dolným valom
56. Dolný val
57. Priečna ul.
58. Dolný val
59. Dolný val
60. Štúrova ul.
61. Lehotského ul.
62. Trhovisko
63. Lehotského ul.
64. Štúrova ul.
65. Sládkovičova ul.
66. Mydlárska ul.
67. Dimitrovova ul.
68. Dimitrovova ul.
69. Nárožie ulíc Dimitrovovej a Priečnej
70. Dolný val
71. Dolný val
72. Dolný val
73. Na Priekope
74. Na Priekope
75. Dolný val

76. Dolný val
77. Pernikárska ul.
78. Horný val
79. Dolný val
80. Dolný val
81. Horný val
82. Na Priekope
83. Dimitrovova ul.
84. Ulica na Priekope
85. Ulica SNP
86. Ulica SNP
87. Ulica SNP z 20. rokov
88. Ulica SNP
89. Nám. SNP
90. Nám. SNP
91. Nám. SNP
92. Ulica K. Gottwalda
93. Sedláčkov park
94. Sedláčkov park
95. Ochranné pásmo
96. Ulica SNP
97. Ulica Marxa-Engelsa
98. Ulica Marxa-Engelsa
99. Leninovo nám.
100. Leninovo nám.